

Розробка уроків по темі «Африка» 7 клас

Учителька географії
Нагірянської загальноосвітньої
школи І-ІІ ступенів
Чортківського району
Тернопільської області
Біла Надія Петрівна

Урок №1

Тема: Географічне положення. Дослідження та освоєння материка Африка.

Мета:

- навчальна: ознайомити учнів із планом вивчення материка та планом характеристики географічного положення. Виділити основні риси фізико-географічного положення материка Африка та показати його особливості у порівнянні із географічним розташуванням своєї місцевості. Розглянути елементи берегової лінії материка; розкрити історію дослідження Африки, роль і значення дослідницької діяльності Давіда Лівінгстона, Генрі Стенлі, Єгора Ковалевського та інших вчених, їхній великий внесок у вивчення особливостей природи материка.
- розвиваюча: розвивати вміння учнів працювати із картами світу та материків, засвоювати географічну номенклатуру.
- виховна: виховувати пізнавальний інтерес до вивчення географії, та вольові риси характеру на прикладах життя і досліджень мандрівників.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Форми і методи: пояснення з елементами бесіди, робота з підручником, картами атласу, настінною картою, таблицями, виконання практичної роботи №2, робота із карточками - завданнями, виступи учнів із повідомленнями про дослідників Африки, презентація.

Обладнання: фізична карта світу, Африки, атласи, практикуми, підручники, таблиці-прийоми, презентація «Географічне положення та дослідження материка Африка».

Структура уроку.

I. Організаційний етап.

(Підготовка класу до уроку, перевірка методичного забезпечення для проведення уроку, визначення особливостей природно-кліматичних умов своєї місцевості: $t=18^{\circ}\text{C}$, атмосферний тиск 758 мм., напрям вітру - пн.- зах., опади відсутні, інші атмосферні явища не спостерігаються. Черговий учень робить записи у настінному календарі спостережень за погодою.)

II. Актуалізація опорних знань учнів.

У курсі "Загальна географія" (6 клас), ви вивчали тему "Суходіл в океані", тому вам добре відомі материки Землі. Спробуємо їх назвати і показати на фізичній карті світу.

(Учень працює біля настінної карти, показує і називає всі материки Землі.)

Запитання:

-На якому материку ми з вами проживаємо?

-Які особливості природних умов нашої місцевості?

-Чи цікавить вас чим особливі інші материки?

III. Мотивація навчальної діяльності.

Отже, ви хочете дізнатися дещо більше про природу та інші особливості кожного материка. Тоді вирушаймо у тривалу і захоплюючу подорож по всіх континентах світу.

Прийом «Приваблива мета».

1. Чи зустрічали ви жителів африканського континенту?
2. Чим вони різняться від вас?
3. Чи хотіли б ви дізнатися більше про їхню Батьківщину?
4. Чи здогадуєтеся, про що будемо говорити на уроці?

Сьогоднішній урок дуже важливий, адже він є початком цікавої мандрівки по материках. А розпочнемо ми її знайомством із найдивовижнішою Африкою. Ви дізнаєтеся про цікаві особливості її географічного положення, здійсніте подорож вздовж берегової лінії материка і вивчите її елементи.

(тема уроку і план роботи записані на дошці.)

План

1. Африка - материк тропічних широт.
2. Ознайомлення з планом вивчення материка і планом характеристики географічного положення.
3. Фізико-географічне положення Африки.
4. Дослідження та освоєння материка.

III. Засвоєння нових знань.

Вступне слово вчителя.

"Африка - невиліковна пристрасть: вдихнеш порох її червоної землі, почуєш багатоголосий бій тамтамів, побачиш у відблиску нічних вогнищ танцівників у заворожуючих масках, і важко буде повертатися із цього таємного світу. Зустрівшись обличчям до обличчя із цим

незвичайним світом, починаєш вірити у правдоподібність легенд і переказів, у правдивість казок, які з дитинства захоплювали уяву..."

(В.Корочанців)

Щоб розкрити перший пункт плану розглянемо наступні запитання:

- Які ще материки входять до групи материків тропічних широт?
- Що у них є спільного?

Учні працюють з картами атласу і з допомогою вчителя роблять висновки:

- до групи материків тропічних широт, крім Африки, належать Австралія і Південна Америка;
- всі вони є «уламками» древнього материка Гондвана;
- більшою своєю частиною ці материки розмішені між Північним і Південним тропіками, що і об'єднує їх у цю групу.

Переходимо до другого пункту плану.

Усі материки Земної кулі ви будете вивчати за єдиним планом.

(Учні працюють з підручником і аналізують план вивчення материка).

Прийом «Роблю висновки».

- Чому у вивченні материка зберігається певна послідовність?
- Чому так важливо вивчати і знати географічне положення материка?

В процесі роботи учні з допомогою вчителя формулюють відповіді на поставлені запитання.

Висновки:

- послідовність вивчення материка ґрунтується на існуючих у природі взаємозв'язках між компонентами географічної оболонки;
- географічне положення визначає певні особливості

природи материка.

Визначення географічного положення материка (третій пункт плану). (Робота з фізичною картою світу і Африки, таблицею "Прийом характеристики географічного положення" (дод. 1)).

Визначення фізико-географічного положення материка за таблицею доцільно поєднати із виконанням практичної роботи № 2 "Визначення географічних координат крайніх точок та протяжності материка з півночі на південь та із заходу на схід".

(Учні з допомогою вчителя виконують практичну роботу.)

На першому уроці вивчення материка доцільно роздати учням таблицю «Географічні об'єкти Африки» (дод. 2).

З елементами берегової лінії можна ознайомитися здійснивши мандрівку "Довкола Африки".

Завдання:

Дослідити обриси берегової лінії материка

Мандрівка «Довкола Африки»

Ви відпливаєте із мису Рас-Енгела і рухаєтеся по Середземному морю на Захід. На північ від вас розташована Євразія. Вона дуже близько знаходиться біля Африки і лише вузька Гіблартарська протока, через яку ви потрапите із Середземного моря у Атлантичний океан, розділяє ці два материки. Рухаємося вздовж західного узбережжя Африки, мимо Канарських островів, о-вів Зеленого Мису і мису Альмаді - крайньої західної точки Африки. На південному заході перепливаємо Гвінейську затоку - найбільшу біля берегів материка, і рухаємося на південь. Огинаємо мис Голковий і проходимо межу між Атлантичним і Індійським океанами. Подальший курс на схід і північ, мимо великого о. Мадагаскар, через Мозамбіцьку протоку, що відділяє

його від материка. Перетнувши екватор змушені різко повернути на північний схід і обігнути найбільший півострів Африки - Сомалі.

Біля мису Рас - Гафун повертаємо на захід у Аденську затоку і через Баб - ель - Мандебську протоку потрапляємо у Червоне море - найтепліше і найсолоніше.

А як же нам потрапити знову у Середземне море?

Учні відповідають: Через Суецький канал.

Вчитель доповнює: Він має довжину 160 км, був збудований у середині ХІХ ст.. і скоротив шлях з Європи в Індію на 6 000 - 8 000 км.

Висновок: Під час подорожі ми дослідили елементи берегової лінії Африки і виявили, що вона не є дуже розчленованою.

На першому уроці вивчення материка доцільно роздати учням таблицю «Географічні об'єкти Африки" (дод. 2).

Дослідження та освоєння материка учні вивчають за допомогою презентації.

Дослідження фінікійців (слайд 5)

У 1487-1488 р. р. португальський мореплавець **Бартоломеу Діаш**, який шукав шлях із Європи до Індії, досяг одного з південних мисів Африки – м. Доброї Надії (слайд 6).

У 1497-1498 рр. порту-гальська експедиція під керівництвом мореплавця **Васко да Гами** дослідила узбережжя Африки й досягла берегів Індії (слайд 7).

У другій половині ХІХ ст. знаменитий англійський мандрівник **Д. Лівінгстон** здійснив три експедиції до Африки, перетнув Південну

Африку із заходу на схід, досліджував річку Замбезі, відкрив на ній водоспад, який назвав Вікторія, описав верхню течію річки Конго, озеро Ньяса (слайд 8).

Експедиція англійського дослідника **Г. Стенлі** за 999 днів пройшла відстань 12 тис. км, зробивши величезну дугу, яка перетинає центральну частину материка (слайд 9).

У середині XIX ст. Африку досліджував німецький вчений **Г. Барт**, який установив, що озеро Чад є безстічним. Він також досліджував наскельні малюнки давніх жителів Сахари (слайд 10).

В. Юнкер досліджував вододіл річок Ніл, Конго та Нігер і склав докладну карту вивченої місцевості (слайд 11).

IV. Закріплення знань.

Учні працюють із картками-завданнями (дод. 3). Для того, щоб скласти повну характеристику географічного положення материка. їм потрібно вставити пропущені слова і речення.

V. Підсумок уроку.

Прийом «Поміркуй».

- Чи спостерегли ви сьогодні на уроці хоч якусь подібність між територією Африки і територією де ви проживаєте?
- Якщо ні, то що лежить в основі такої відмінності?

Учні роблять висновок, що в основі цих відмінностей лежить географічне розташування території.

Відзначається активність учнів на уроці. Після перевірки карток -завдань будуть виставлені оцінки.

VI. Повідомлення домашнього завдання.

- Опрацювати навчальний матеріал по темі за підручником;
- підготувати додаткову інформацію до теми «Африка»;
- опрацювати відповідну географічну номенклатуру.

Додаток № 1

Прийом

«Характеристика географічного положення материка».

План (відображає змістовну частину знань)	Складові прийому (відображає систему дій, що відповідають пунктам плану)
I. Розташування материка на градусній сітці: а) по відношенню до екватора; б) розташування по широті і протяжність з півночі на південь;	I. Визначити розташування материка на градусній сітці: а) розташування відносно екватора і нульового меридіана, в якій півкулі знаходиться і у якій її частині; б) між якими градусами широти розташований, координати крайніх - північної і південної

в) розташування по довготі і протяжність із заходу на схід	точок, протяжність з півночі на південь в градусах і кілометрах: в) між якими градусами довготи розташований, координати крайніх західної і східної точок, протяжність із заходу на схід в градусах і кілометрах.
II. Розташування материка відносно інших об'єктів: а) відносно інших материків; б) відносно океанів;	II. Визначити положення відносно інших об'єктів: а) які материки розташовані поблизу, в якому напрямі, як відділяються; б) океани, моря, затоки, протоки, що омивають материк, характер берегової лінії;

Географічні об'єкти Африки.

Категорії географічних об'єктів		Назви географічних об'єктів
Елементи берегової лінії:	Моря:	Середземне, Червоне
	Затоки:	Гвінейська, Аденська
	Протоки:	Мозамбіцька, Гіблартарська, Баб-ель-Мандебська
	Півострів:	Сомалі
	Острови:	Мадагаскар, Мадейра, Канарські, Коморські, Зеленого мису
	Миси:	Рас-Енгела, Агульяс, Альмаді, Рас-Гафун.
	Морські течії:	Холодні: Бенгальська, Канарська, Сомалійська Теплі: Гвінейська, Мозамбіцька Течія мису Агульяс
	Канал:	Суецький
Форми рельєфу:	Гори:	Атлаські, Драконові, Капські
	Нагір'я:	Ефіопське, Тібесті
	Вулкани.	Кіліманджаро (5895 м.), Кенія, Камерун
	Рівнини:	Сх.-Африканське плоскогір'я, Тибетська височина, улоговина Конго,

		улоговина Чад, улоговина Калахарі
Внутрішні води:	Річки:	Ніл (6 671 м.), Конго (Заір). Нігер, Замбезі, Оранжева, Лімпопо
	Водоспади:	Вікторія (на р. Замбезі) Лівінгстона (на р. Конго))
	Озера:	Вікторія, Танганьїка, Ньяса, Чад, Тана
Природні комплекси	Пустелі:	Сахара (7 млн.км ²), Наміб, Калахарі
Політична карта	Країни та їх столиці:	Єгипет (Каїр), Судан (Хартум). Алжир (Алжир), Лівія (Тріполі), Нігерія (Абуджа), Конго (Кіншаса), Ефіопія (Аддіс-Абеба).

Додаток № 3

Картка-завдання

Використовуючи карти атласу, дайте характеристику географічного положення Африки:

а) Африку майже посередині перетинає _____ ,
відповідно, материк розташований у _____ і
_____ півкулях:

б) більшою частиною материк розташований в _____
тепловому поясі. лише крайня _____ і
_____ Африки розташовані в
_____ тепловому поясі. Із цього випливає, що
в цілому клімат на
материку.....

в) початковий меридіан перетинає Африку
В.....
частині, відповідно, вона розташована у
.....і

півкулях:

г)

_____ береги Африки омиває
_____ океан, а
_____ - океан:

д) Африка найближче розташована до материка

.....

Вони розділені

Від інших материків: _____

Африка _____

Урок №2

Тема: Тектонічна будова, рельєф, корисні копалини материка Африка.

Мета:

- навчальна: дати учням знання про особливості тектонічної будови та основні форми рельєфу материка Африка; навчити аналізувати закономірності розміщення форм рельєфу та корисних копалин в порівнянні з рельєфом своєї місцевості.
- розвивальна: розвивати логічне мислення, самостійність, вміння працювати з тематичними картами, співставляти та аналізувати інформацію;
- виховна: формувати екологічне бачення та краєзнавче пізнання.

Тип уроку: урок-експедиція.

Форми і методи : робота з картами атласу і настінними картами, підручником, маршрутними листами, прийоми «Поміркуй», «Роблю висновок», «Чи відомо тобі, що...».

Обладнання: тектонічна та фізична карта Африки, таблиця «Прийом характеристики рельєфу материка» (дод.1), маршрутні листи (дод.2).

Географічна номенклатура:

гори – Атлас (г.Тубкаль,4165), Драконові, Капські
вулкан Кіліманджаро (5895м),
нагір'я - Ефіопське (г. Рас-Данеш,4620),
плоскогір'я – Східноафриканське,

Структура уроку.

I. Організаційний етап.

(Підготовка класу до уроку, перевірка методичного забезпечення для проведення уроку, визначення особливостей природно-кліматичних умов своєї місцевості: $t = -12^{\circ}\text{C}$, атмосферний тиск 748 мм., напрям вітру - пн.- зах., опади відсутні, інші атмосферні явища не спостерігаються. Черговий учень робить записи у настінному календарі спостережень за погодою.

II. Актуалізація опорних знань учнів.

(бесіда вчителя із учасниками експедиції, з метою виявлення готовності команд до виходу на маршрут. Кожне запитання оцінюється в 1 бал).

Прийом «Віднови інформацію».

1. Що ми називаємо рельєфом?
2. Назвіть основні форми рельєфу?
3. Як поділяються рівнини за висотою?
4. Що ми називаємо абсолютною висотою?
5. Для чого потрібна шкала висот?
6. Хто з відомих вам мандрівників досліджував рельєф Африки?
7. Що вивчає наука тектоніка?
8. Що ми називаємо: а) платформою; б) щитом; в) геосинклінальною областю?

Краєзнавчі запитання:

- На якій платформі розташована територія України?

- На якій височині розташоване наше селище? Які абсолютні висоти переважають?
- Назвіть гірські системи України.

III. Мотивація навчальної діяльності.

Слово вчителя.

Учні, ви сьогодні візьмете участь у цікавій і одночасно важливій експедиції. Вона буде проходити за назначеним маршрутом і поетапно. Кожний етап - це відповідний об'єм роботи, спрямований на виконання поставлених завдань. У ваших дослідженнях є певна послідовність і наступність. Вони передбачають ґрунтовні висновки на основі аналізу тематичних карт Африки.

Клас ділиться на два геологічні загони. Кожен з них обирає свого капітана, які роздають у часникам маршрутні листи. В них вказано план роботи експедиції, мета і завдання кожного етапу.

Підсумок вчителя:

Обидві команди проявили високу готовність до початку подорожі. У маршрутних листах учасники відмічають суму балів, яку отримала команда при виконанні прийому «Віднови інформацію».

Оголошення маршрутів:

I маршрут - дослідження тектонічної будови і рельєфу Північно-Західної Африки;

II маршрут - дослідження тектонічної будови і рельєфу Південно-Східної Африки.

IV. Засвоєння нових знань.

Команди готові до проведення експедиції. Дослідження проводяться в три етапи.

I Етап. Дослідження тектонічної будови Африки.

Завдання:

1. Виявити основні тектонічні структури материка.
2. Виявити наявність розломів у земній корі та складчастих областей.

Учні проводять детальне дослідження тектонічної карти Африки і виявляють що лежить в основі материка, наявність певних тектонічних структур, зон розломів та областей складчастості.

Підведення підсумків I етапу.

Заслуховується звіт кожної команди про виконану роботу, складаються ґрунтовні висновки, про спільні і відмінні риси в тектонічній будові материка, виявлені на обох маршрутах:

- в основі материка лежить давня Африкансько-Аравійська платформа;
- на обох маршрутах було виявлено виступи кристалічного фундаменту (щити), та області байкальської, герцинської і кайнозойської складчастості;
- на Південно-Східному маршруті виявлено більше великих розломів у земній корі, ніж на Північно-Західному.

II Етап. Вивчення рельєфу материка.

Команди успішно пройшовши перший етап, отримали доступ до наступного.

Прийом «Міркуйте!» Чи є взаємозв'язок між тектонічною будовою материка і формами рельєфу?

Завдання:

1. Проаналізувати фізичну карту материка Африка.
2. Скласти характеристику рельєфу, використовуючи таблицю.

Цей етап передбачає роботу із фізичною картою Африки , таблицею «Прийом характеристики рельєфу материка» (дод.1), підручником.

В процесі виконання роботи, кожна команда виявляє особливості рельєфу на своєму маршруті, складає його характеристику за таблицею і робить висновки з допомогою вчителя.

Висновок команди №1.

На півночі і заході материка переважають висоти до 1000 м, і тому цю частину материка називають Низькою Африкою. На півночі розташовані Атлаські гори. (Один учасник працює із настінною фізичною картою світу, називає і показує гори, нагір'я Тібесті, вулкан Камерун як найвищі точки Низької Африки).

Висновок команди №2

У південній і східній частині Африки середні висоти перевищують 1000м, тому її можна назвати Високою Африкою.

(Учасники називають і показують на карті основні форми рельєфу, виявлені на маршруті: Ефіопське нагір'я, Східно-

Африканське плоскогір'я, вулкан Кіліманджаро(5895м.), г.Кенія(5199м.), масив Рувензорі (5109)).

Слово вчителя:

Чи можете ви тепер висловити свої міркування з приводу завдання, яке було поставлене вам перед початком роботи на даному етапі?

Обидві команди разом із вчителем роблять висновок, що між тектонічною будовою і формами рельєфу існує взаємозв'язок. Платформам і плитам відповідають рівнинні форми рельєфу, а зонам розломів і геосинклінальним областям – гори і нагір'я,

Краєзнавче запитання:

Чи поширюється ця закономірність на прикладі рельєфу нашого краю?

(Учні, на основі знань з курсу географії 6 класу роблять висновок про правильність твердження даної закономірності щодо нашої місцевості).

ІІІ Етап. Виявлення закономірностей розміщення корисних копалин.

Завдання: Що визначає поширення корисних копалин?

Команди працюють з картою корисних копалин Африки та підручником.

Під час роботи учні заповнюють таблицю, вміщену у маршрутному листі.

Висновки:

- поширення корисних копалин на материку визначається його геологічною будовою;

- переважання на континенті давніх магматичних порід спричинило багатство руд різних металів;
- нерудні корисні копалини накопичуються у знижених місцях материка, де є потужна товща осадових відкладів.

Запитання екологічного спрямування:

1. Як ви розумієте поняття «вичерпні» і «невичерпні» корисні копалини.
2. Чи питання збереження природних ресурсів світу є, на сьогодні, актуальним? Чому?

V. Закріплення вивченого матеріалу.

Робота з контурною картою Африки.

Учні виконують практичну роботу №3 «Позначення на контурній карті назв географічних об'єктів Африки».

Під час виконання практичної роботи можна застосувати прийом «Чи відомо тобі, що...». Це допоможе більшому зацікавленню учнів географічними об'єктами, які вони наносять на контурну карту.

Атлаські гори (Атлас). Виникли на стику двох літосферних плит. Північні хребти є продовженням поясу молодих гір Європи, від яких вони відокремились під час утворення Гібралтарської протоки. Назву дали древні греки. Згідно легенди це був край Землі, де знаходився титан Атлан, що підтримував небесну сферу.

Драконові гори дуже мальовничі. Вони мають то горбистий, спокійний вигляд, то закінчуються гострими піками і порізані глибокими ущелинами з обривистими стінами. В багатьох місцях вони непроходимі. На сході високі гірські хребти піднімаються ніби прямо із води.

Найвищі гори Східної Африки – (Кіліманджаро, Кенія, Рувензорі)- розташовані під самим екватором. Ці масиви піднімаються вище 5000 м над рівнем моря.

Походження їх пов'язане із Великими Східно-Африканськими розломами. Кіліманджаро і Кенія - згаслі вулкани. Рувензорі - гігантський горст, видавлений вверх по лінії розломів кристалічного фундаменту Східної Африки.

VI. Підсумок уроку.

Ми провели урок у формі експедиції, кожен із вас виступав у ролі геолога.

Чи зацікавила вас ця професія?

Чи захотів би хтось із вас у майбутньому обрати цю професію?

Чи зрозуміли ви, що ця професія є цікавою і водночас складною і відповідальною.

(Виставляються оцінки за активність у роботі).

VI. Повідомлення домашнього завдання.

- Опрацювати відповідний матеріал підручника;
- З додаткових джерел підготувати цікавий матеріал до теми.

Урок №3

Тема: Загальні риси клімату. Кліматичні пояси і типова для них погода.

Мета:

- навчальна: сформувати в учнів систему знань про загальні особливості клімату Африки та основні кліматотвірні чинники; розкрити особливості кліматичних поясів та типову для них погоду; довести, що Африка - найспекотніший материк

планети; продовжити формування практичних умінь та навичок визначати кліматичні особливості географічного об'єкту за кліматичною картою атласу, виявляти та пояснювати вплив кліматотвірних чинників;

- розвиваюча: розвивати вміння встановлювати причиново-наслідкові зв'язки, співставляти, аналізувати кліматичні особливості Африки та своєї місцевості; сприяти формуванню самоконтролю і самооцінки, впевненості у прийнятті рішень;
- виховна: виховувати творчу ініціативу, пізнавальний інтерес до географічних наук, краєзнавчий світогляд та екологічне світосприйняття.

Тип уроку: урок - дослідження.

Методи: виклад нового матеріалу системою блоків:

опитування, пояснення, бесіда, складання опорних схем, робота з підручником, тематичними картами атласу.

Обладнання: фізична і кліматична карта Африки, кліматична карта світу, кліматодіаграми.

Структура уроку.

I. Організаційний етап.

Підготовка класу до уроку, перевірка методичного забезпечення для проведення уроку, визначення особливостей природно-кліматичних умов своєї місцевості, занесення даних у настінному календарі спостережень за погодою.

II. Актуалізація опорних знань учнів.

Робота в парах

1.Прийом «Картографічна розминка» (перевірка на знання географічної номенклатури)

Учні працюють з фізичною картою Африки і по черзі ставлять один одному запитання.

2.Прийом «Географічний крос» (доповнити тези необхідною інформацією)

В основі материка Африка залягає давня...

Серед форм рельєфу на материку переважають...

Гори Африки, що сформувалися в альпійську епоху складчастості - ...

Уздовж південного берега Африки простягнулися гори...

У Західній і Південній Африці розташовані всесвітньо відомі родовища...

Багаторічний режим погоди, характерний для певної місцевості, називають....

До основних кліматотвірних чинників належать..., ...,

3. Розв'язування чайнворду "Рельєф Африки."

				А	Т	Л	А	С											
Р	А	С		-	Г	А	Ф	У	Н										
						Д	Р	А	К	О	Н	О	В	1					
						Щ	И	Т											
Е	Ф	1	О	П	С	Ь	К	Е											
						К	А	П	С	Ь	К	І							

1. Гори на пн.-зх. материка.

2. Мис, крайня східна точка Африки.

3. Гори на пд.-сх. Африки.
4. Вихід кристалічного фундаменту на поверхню.
5. Нагір'я на сході материка.
6. Гори на півдні Африки.

III. Мотивація навчальної діяльності

Учні дають відповіді на наступні питання: Що ми називаємо погодою? Кліматом? Кліматичними поясами?

Прийом «Практичність теорії»

Знання географічного положення та особливостей рельєфу Африки дають можливість визначити загальні особливості клімату материка.

Африка — найбільш спекотний материк на Землі. В Африці немає звичних для нас холодних зим, на більшій її частині зима й літо відрізняються переважно умовами зволоження. Лише в горах температури опускаються нижче 0°C. Більшість жителів Африки ніколи не бачили снігу. І навіть сріблясто-крижані вершини високих гір, які виблискують поблизу екватора, місцеві жителі довго вважали скупченням коштовних металів...

Якими ж чинниками зумовлений такий жаркий клімат Африки та розподіл опадів на материку? Якраз про це ви дізнаєтесь сьогодні на уроці.

На цьому уроці ми не лише пригадаємо знання про клімат, які ви отримали з попередніх курсів, але й покажемо на прикладі Африки, що клімат кожної території має свої особливості. Також ми детальніше зупинимось на характеристиці кліматичних поясів материка, так як саме вони відтворюють територіальні відмінності у кліматі Африки.

Оголошення теми уроку (запис на дошці).

План,

1. Африка - найгарячіший материк Землі.
2. Розподіл температур повітря на материку.
3. Пануючі повітряні маси.
4. Розподіл опадів на материку.
5. Характеристика кліматичних поясів.

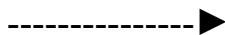
IV. Вивчення нового матеріалу.

(На початку вивчення даної теми ставимо проблемне завдання).

Проблема!!! Доведіть, що Африка найгарячіший материк Землі.

Блок 1 - робота із фізичною картою Африки та схемою розміщення теплових поясів,; складання схеми-відповіді у робочих зошитах.

АФРИКА

*Перетинається екватором і тропіками;

*Розташована у жаркому тепловому поясі;

*Сонце перебуває у зеніті чотири рази на рік;

*Великий кут падіння сонячних променів зумовлює високі температури;

Висновок: Африка - найжаркіший континент світу, що зумовлено її географічним розташуванням..

Блок 2 - робота із кліматичною картою Африки .

Учні визначають, які ізотерми перетинають північну і південну частини материка в січні і липні. Де в Африці спостерігаються максимальні і мінімальні температури повітря?

З допомогою вчителя узагальнюють свої спостереження по карті:

1. На кліматичній карті Африки не знайдено від'ємних температур.
2. Наявні області з температурою $+50^{\circ}\text{C}$ і більше.
3. На крайньому півдні і півночі середня температура зимових місяців $- +10^{\circ}\text{C}$.
4. В екваторіальних областях протягом року $+25^{\circ}\text{C}$.
5. Істотна зміна температури за сезонами спостерігається тільки у Високій Африці, особливо на вулканічних вершинах Кіліманджаро. Кенії. Камеруна.
6. Розподіл температур визначається кількістю сонячної радіації, яку отримує поверхня материка.

Блок 3 - робота із підручником кліматичною картою атласу, схемою утворення пасатів (дод

Запитання: Які повітряні маси панують над материком? Чому?

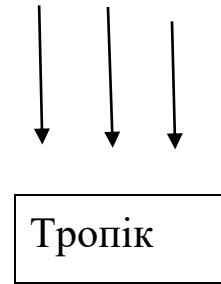
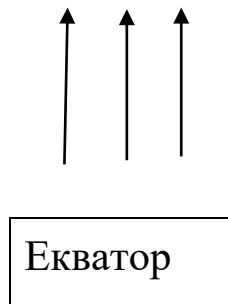
Пригадай!

- Що ми називаємо повітряною масою?
- Які є типи повітряних мас?
- Які вітри ми називаємо пасатами?

Вчитель малює схему висхідного (на екваторі) і нисхідного (на тропіках) руху повітря:

Висхідний

Нисхідний

ЧОМУ?

Учні пояснюють причини нисхідного і висхідного руху повітря, пригадують схему утворення пасатів і визначають, що в Африці переважають вітри - пасати, так як материк перетинається двома тропіками.

За малюнком підручника, учні аналізують зміщення повітряних мас за Сонцем, а також визначають, що над Африкою панують екваторіальні і тропічні повітряні маси.

Міжпредметні зв'язки.

Л.Українка на основі своїх вражень від перебування у Північній Африці писала:

Рудий хамсін в пустині розгулявся,
Жагою палений мчить у повітрі.
Черкаючи пісок сухими крильми,
І дише густим полум'ям пекучим.

"Хамсін"

Хамсін і самум - назви потужних сухих і спекотливих вітрів, що господарюють у північних районах африканського континенту.

Подібні вітри виникають внаслідок різких стрибків температур протягом доби, що притаманні територіям з континентальним тропічним кліматом. Ось чому тут так часто трапляються піщані і пилові бурі.

У Л.Українки є ще декілька творів, в яких вона підкреслює особливість клімату Африки.

Запитання: чи такі вітри бувають в Україні і в нашій місцевості?

(Учні порівнюють особливості клімату своєї місцевості із Африкою та визначають причину такої відмінності).

Блок 4 - аналіз розподілу опадів на материку за кліматичною картою атласу та виявлення факторів впливу.

Проблемне запитання!

Чому на побережжі Атлантичного океану утворилася пустиня Наміб?

З допомогою вчителя учні аналізують фактори, які впливають на нерівномірний розподіл опадів на материку (рельєф, океанічні течії, пасатна циркуляція). Після пояснення і аналізу цієї проблеми, не складно зрозуміти інші запитання:

- Чому півострів Сомалі - один з найбільш сухих територій Африки?
- На якому схилі Драконових гір і чому випадає більша кількість опадів?

Блок 5 - Складання характеристики кліматичних поясів Африки за планом: (план записано на дошці)

1. Назва кліматичного поясу.
2. Середні температури січня і липня
3. Кількість опадів.

4. Пануючі повітряні маси.

Робота в групах. Клас ділиться на дві групи. Перша складає характеристику кліматичних поясів північної частини Африки, а друга – південної. Учні працюють з підручником і кліматичними картами.

Висновок. Особливість географічного положення Африки обумовлює дзеркальну повторюваність кліматичних умов від екватора до окраїн материка.

На території Африки виділяються екваторіальний, два субекваторіальні та два тропічні пояси. Північний і південний краї материка розташовані в субтропічних поясах.

V. Закріплення вивченого матеріалу.

Прийом «Бліцопитування»

-Чому до Африки надходить велика кількість сонячної радіації?

-Які типи повітряних мас формуються над материком?

-Чому на західному та східному узбережжях Африки в Південній півкулі різна кількість опадів?

-Як океани впливають на клімат Африки?

-Як впливають на клімат узбереж Африки теплі та холодні течії?

VI. Підсумок уроку.

Чи було досягнуто мети уроку?

Чи складно було довести, що Африка найжаркіший материк?

Поміркуйте, чи на інших материках ми зможемо побачити таке дзеркальне відображення в розташуванні кліматичних поясів? Чому?

Ми опрацювали тему "Клімат Африки". Були певні труднощі, але ми змогли їх подолати і вияснити всі основні закономірності клімату даного материка. (Аналізується активність учнів на уроці, проводиться оцінювання).

VI. Домашнє завдання.

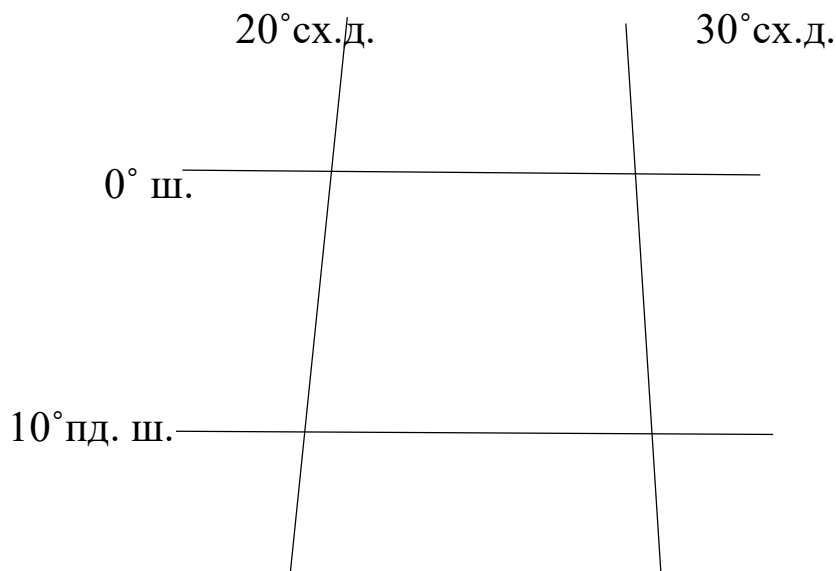
Опрацювати матеріал по темі. Підготувати додаткову інформацію про кліматичні рекорди Африки.

Додаток 1

Карточка - трапеція

Варіант 1

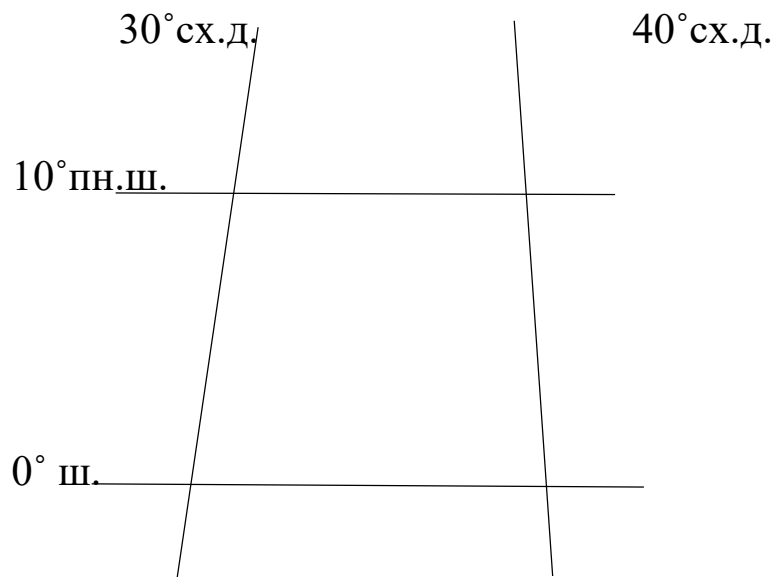
Завдання. За тематичними картами атласу скласти письмову характеристику тектонічної будови, рельєфу і корисних копалин даного району материка Африка.

Карточка – трапеція

Варіант 2

Завдання. За тематичними картами атласу скласти письмову характеристику тектонічної будови, рельєфу і корисних копалин даного району материка Африка.

Карточка - трапеція

Варіант 3

Завдання. За тематичними картами атласу скласти письмову характеристику тектонічної будови, рельєфу і корисних копалин даного району материка Африка.

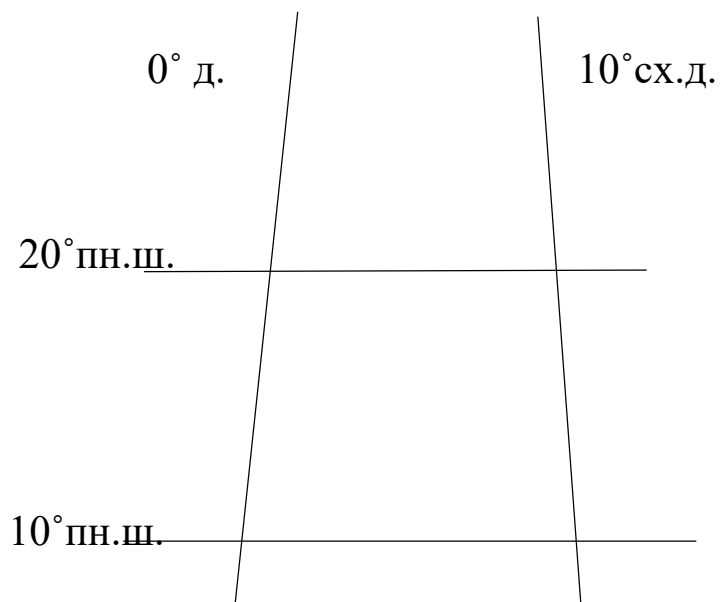
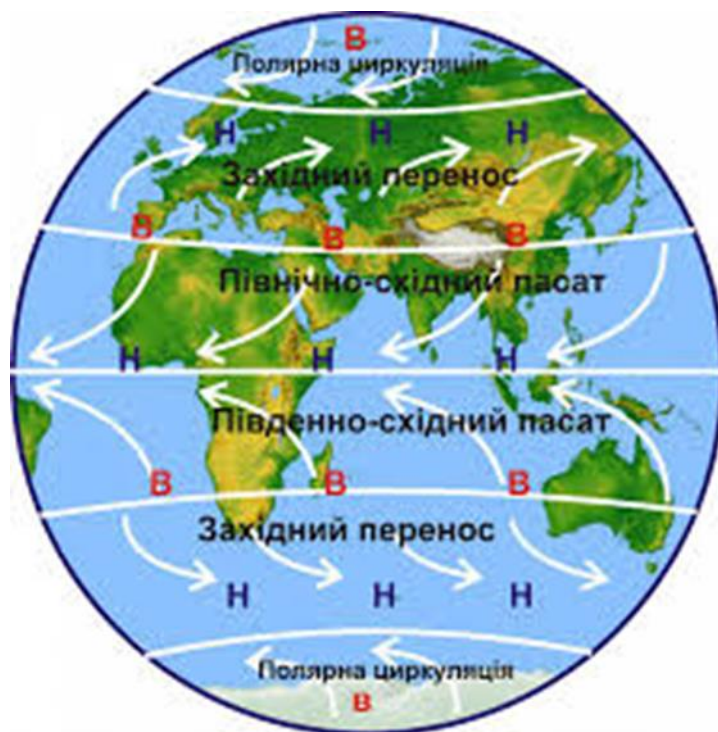

Схема утворення пасатів

Урок № 4

Тема: Визначення типів клімату Африки за клімату Африки за кліматичними діаграмами.

Мета:

навчальна: поглибити та розширити поняття “тип клімату”, “кліматичний пояс”, формувати знання про кліматодіаграми, уміння виявляти відмінності в кліматичних умовах між кліматичними поясами за допомогою кліматодіаграм, порівнювати показники клімату в межах Африки та своєї місцевості, визначати причини, що обумовлюють ці відмінності.

розвивальна: удосконалювати навички роботи з кліматичними картами, формувати навички аналізу кліматодіаграм, розвивати вміння аналізувати й систематизувати набуті знання з теми, робити висновки й узагальнення, сприяти розумінню ролі географічних знань у повсякденному житті.

виховна: виховувати інтерес до метеорології, відповідальне ставлення до природи, практичні навички з теми.

Обладнання: кліматична карта Африки, карта географічних (кліматичних) поясів та областей, кліматодіаграми.

Тип уроку: практична робота.

Форми і методи проведення: робота в групах, пошук (аналіз ситуації).

Обладнання: підручник, атлас, фізична карта світу, карта кліматичних поясів, кліматична карта Африки, кліматодіаграми, презентація.

Опорні та базові поняття: клімат, кліматичний пояс, кліматотвірні чинники, основний пояс, перехідний пояс.

Структура уроку

I. Організаційний етап.

Підготовка класу до уроку, перевірка методичного забезпечення для проведення уроку, визначення особливостей природно-кліматичних умов своєї місцевості, занесення даних у настінному календарі спостережень за погодою.

II. Актуалізація опорних знань, вмінь і навичок учнів.

Прийом «Мозговий штурм».

- Назвіть основні типи повітряних мас на Землі. Які з них панують над Африкою, а які тут ніколи не зустрічаються?
- Назвіть основні і перехідні кліматичні пояси від екватора до полюсів.
- Чому утворюються перехідні кліматичні пояси?
- Які показники відображують на кліматодіаграмах? У який спосіб?

Основні поняття:

Кліматичний пояс – це велика територія земної поверхні, що має характер широтного поясу, із відносно однорідним кліматом.

Кліматична область – частина кліматичного поясу, що має певний тип клімату.

Карта кліматичних поясів – карта, на яку нанесені межі кліматичних поясів та областей (типів клімату).

Кліматодіаграма – графічне зображення річного ходу двох елементів клімату, зазвичай температури й опадів.

III. Мотивація навчальної та пізнавальної діяльності.

Слово вчителя.

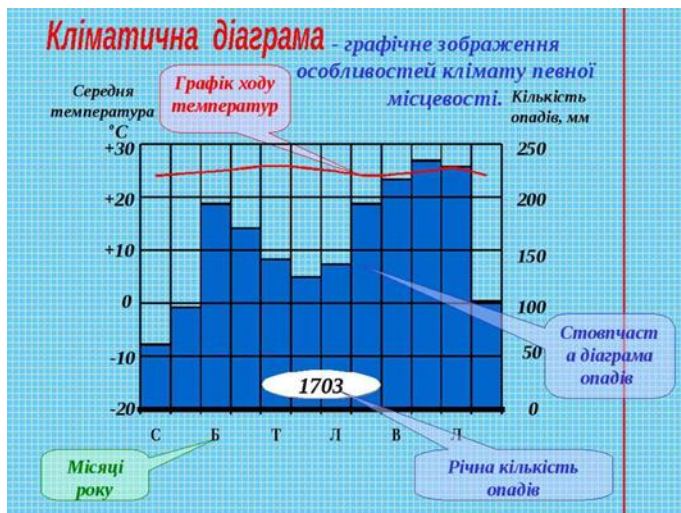
Перед тим, як людина вирушає у подорож, вона повинна ознайомитися із особливостями клімату і природи території у якій вона перебуватиме. Ми з вами вже подорожували по Африці, коли вивчали її географічне положення, рельєф, клімат, тому маємо певний об'єм інформації.

Але, щоби підготувати туристів до мандрівки по Африці, потрібно досить детально вивчити всі відмінності в кліматичних умовах, адже Африка є найжаркішим материком. Її клімат радикально відрізняється від клімату нашої місцевості (ми проживаємо у помірному кліматичному поясі), тому потрібна відповідна тривала адаптація і, певна річ, детальні знання про особливості типів клімату материка. Адже відсутність такої інформації може спричинити шкоду на здоров'ї людини.

Практична робота, яку ми сьогодні будемо виконувати, допоможе не тільки поглибити та розширити поняття “тип клімату”, “кліматичний пояс”, але і сформуванати ваші знання про кліматодіаграми, за допомогою яких ви зможете порівнювати показники клімату в межах Африки, визначати причини, що обумовлюють відмінності в цих показниках.

IV. Виконання практичної роботи.

1. Знайомимось із кліматичною діаграмою.

Мал.1

Завдання 1.1. Вчимося розшифровувати кліматичну діаграму та визначати тип клімату.

Використовуючи мал.1, ознайомтеся з елементами кліматодіаграми і вкажіть, які показники клімату та за який період можна визначити з її допомогою.

Пам'ятайте!

- Внизу діаграми, під горизонтальною лінією, підписано місяці року.
- На вертикальних лініях, з одного боку, позначено температуру, з другого – опади.
- Річний хід температури на діаграмі позначають лінією, а опади – стовпчиками.
- На діаграмі показана річна кількість опадів – 1703.

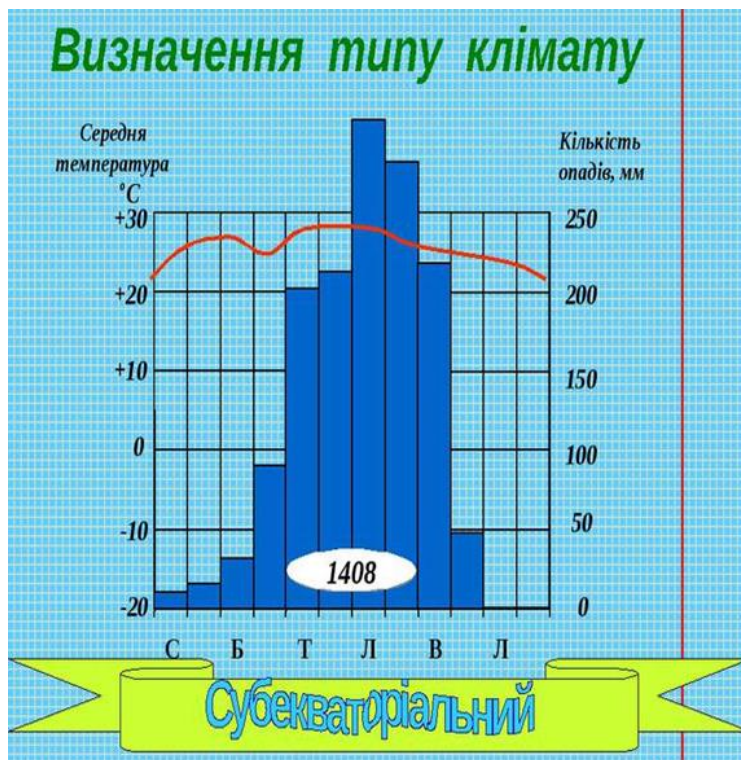
(Учні виконують завдання 1.1)

Висновок. Дана діаграма відповідає екваторіальному типу клімату.

Завдання 2.1. Визначаємо типи клімату Африки за кліматичними діаграмами 1 і 2 (мал.2, 3).

Мал.2

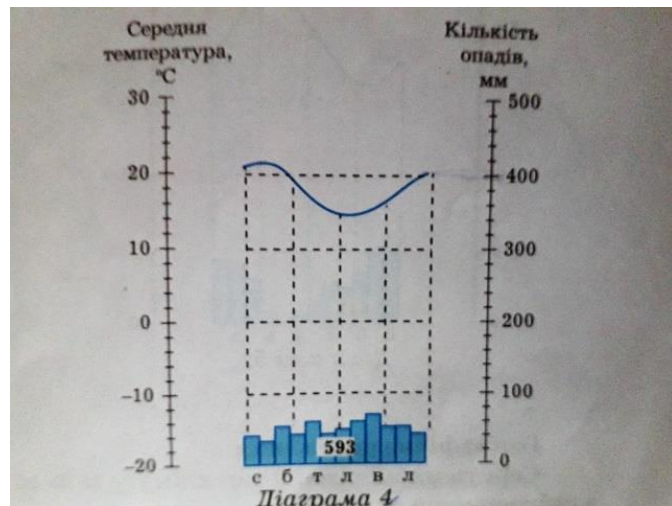

Мал. 3

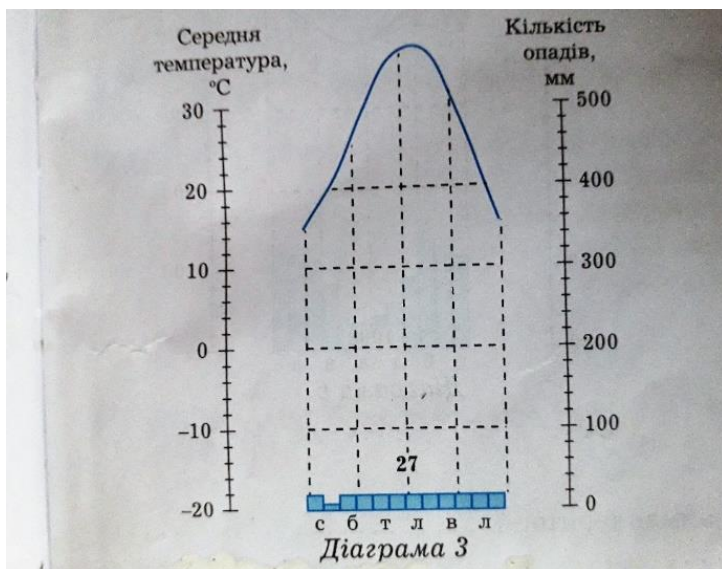
Учні аналізують діаграми 1 і 2 і дають відповіді на запитання, біля кожного твердження записують номер діаграми (1 або 2).

Завдання 2.2. За кліматичними діаграмами 3 і 4 визначте й опишіть типи клімату тропічного кліматичного поясу Африки.

Учні працюють із презентацією (слайд10) аналізують діаграми (мал.4, 5), шукають причини відмінностей у типах клімату тропічного кліматичного поясу, а також заповнюють таблицю – характеристику діаграм.

Мал.5

Мал.4

Діаграма 3

Середня температура липня _____

Середня температура січня _____, таким чином річна амплітуда температур _____

Річна кількість опадів _____ мм, опади випадають _____, отже це _____ тип клімату

Діаграма 4

Середня температура липня _____

Середня температура січня _____, таким чином річна амплітуда температур _____

Річна кількість опадів _____ мм, опади випадають _____, отже це _____ тип клімату

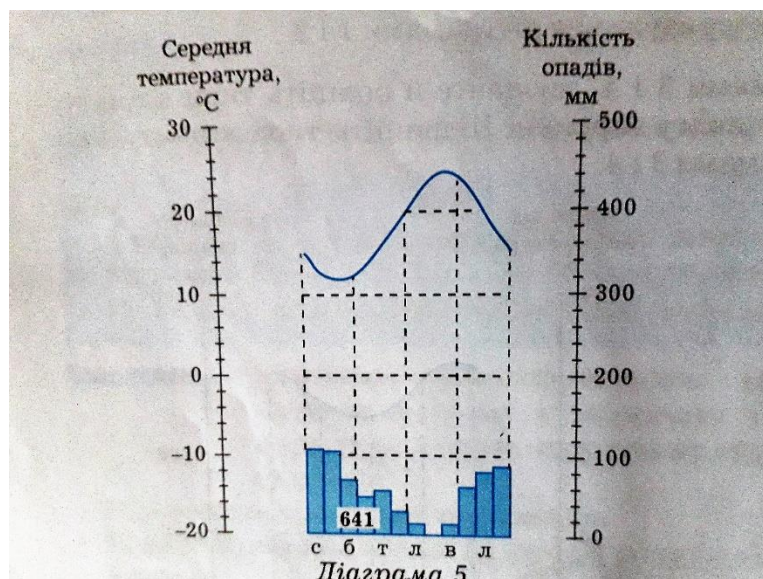
Висновок: згідно показників кліматичної карти Африки відповіді визначені за кліматодіаграмами співпадають із картою кліматичних поясів та кліматичною картою Африки.

Високий тиск → відсутність хмар → незначна кількість опадів, температури вдень до 40 °С, вночі до заморозків. Потужні пасати → сильні місцеві вітри → піщані бурі. Господарює тропічна континентальна ПМ → тропічний пустельний клімат.

Східні області під впливом морської тропічної ПМ → область вологого тропічного клімату з рівномірним зволоженням протягом року.

Завдання 2.3. Порівняйте діаграми 5 і 6, які характеризують типи клімату субтропічного кліматичного поясу. Учні, аналізуючи і співставляючи

діаграми, з допомогою вчителя роблять висновок, що одна з них характеризує середземноморський тип клімату, а інша – субтропічний вологий тип клімату (слайд 11), мал.6, 7.

Мал. 6

Мал. 7

За діаграмами 5 і 6, учні аналізують кліматичні показники та виявляють риси подібності та відмінності між цими двома типами клімату.

Висновок. Зміна повітряних мас по сезонах → виражені сезони → волога й тепла (10-12 °C) зима, сухе жарке літо (26-28 °C) → область середземноморського субтропічного клімату.

На південному сході поясу Південної півкулі господарюють вологі повітряні маси → рівномірне зволоження протягом року, сезони виділяються за коливаннями температур.

V. Закріплення вивченого матеріалу.

- Чи можна припустити, що кліматичні пояси в Африці будуть розташовані абсолютно симетрично (наче дзеркальне відображення) відносно екватора? Якщо ні, то які фактори цьому заважають?
- Чи варто під час подорожі в Африку брати із собою теплі речі?
- Куди варто брати парасольку в січні: на мис Голковий чи мис Рас-Енгела?
- Розгляньте фото мешканців Африки в типовому одязі. Поясніть відсутність як такої в пігмеїв, наявність теплої ковдри в берберів, пов'язки на обличчі в бедуїнів тощо.
- Великий Сфінкс у Гізі, біля Каїру, зроблений з нестійкого до руйнування вапняку. При цьому досить добре зберігся, незважаючи на свою кількатисячорічну історію. Які особливості клімату сприяли цьому?

Краєзнавче запитання.

- Як ви думаєте, чи кліматодіаграми нашої місцевості будуть відрізнятися за показниками від тих, які характеризують клімат Африки. Яка тому причина? (Учні аналізують кліматодіаграму м. Тернопіль)

Екологічне запитання.

- Із загостренням екологічних проблем на Землі, чи можуть змінюватися кліматичні показники типів клімату Африки і нашої місцевості?

VI. Підсумок уроку.

Під час виконання практичної роботи ви переконалися у важливості кліматичних діаграм для отримання інформації про особливості того чи іншого кліматичного поясу.

Аналізуючи кліматодіаграми, можна зробити висновок, що кожен кліматичний пояс має свої температурні особливості, кількість опадів та режим їх випадіння. Розподіл температур від екватора на північ та на південь підтверджують закон широтної зональності.

Таким чином, Африка розташована в чотирьох кліматичних поясах – екваторіальному, субекваторіальному, тропічному та субтропічному. В межах тропічного та субтропічного поясів виділяють області пустельного та волого (тропічний пояс), рівномірного зволоження та середземноморського (субтропічний пояс) клімату.

Господарська оцінка клімату

Сприятливі температури для вирощування теплолюбних культур (кава, какао, фініки, бавовник тощо). На більшості території нестача прісної води. Великі площі пустель, клімат сприяє їх поширенню внаслідок господарської діяльності людини.

Додаткова інформація.

Хамсин (від араб: "п'ятдесят"), в Єгипті більшвідомий, як хамасін – сухий, гарячий, насичений пилом місцевий вітер з Півдня, що дме у країнахПівнічної Африки та Аравійського півострова. **Сирóко** (італ. scirocco, від араб. – шарк – схід) –сильний теплий вітер, що дме з Сахари до країн Середземномор'я (Північної Африки та Південної Європи). Цей вітер несе велику кількість пилу та може досягати ураганної швидкості. **Сáмум** (араб. samum — пекучий вітер) –спекотний, сухий, поривчастий і короткотривалий (до 20хв.) вітер найчастіше зустрічається у пустеляхПівнічної Африки, Аравійського півострова і прилеглих районів; зазвичай трапляється в період від квітня до вересня, несе багато піску, спричинює підвищення температури повітря більше 50 градусів за Цельсієм. **Пустéля Намі́б** (порт. Namibe, англ. Namib) –прибережна пустеля в південно-західній Африці. Назва «Намі́б» мовою народу нама означає «місце, де нічого немає». Пустеля Намі́б надзвичайно суха (вона отримує лише 10-13 мм опадів на рік) і, за винятком кількох прибережних міст, практично ненаселена. Намі́б вважається найстарішою пустелею у світі: пустельні чи напівпустельні умови панують тут безперервно вже протягом 80 млн років, тобто пустеля існує ще з часів динозаврів. Внаслідокцього тут виникло декілька ендемічних видіврослин і тварин, що пристосовані до життя вмісцевому надзвичайно ворожому кліматі і не зустрічаються більше ніде у світі.

Урок № 5

Тема: «Води суходолу Африки. Використання водних ресурсів».

Мета:

навчальна: сформувати уявлення про великі артезіанські басейни Африки, про значення водойм Африки для природи та населення, уміння виділяти істотні ознаки вод суходолу, порівнювати і робити висновки; сформувати поняття «ваді», «оазиси», ознайомити учнів з найбільшими річковими системами Африки, їхнім живленням та режимом, характером течії річок, з найбільшими озерами материка та походженням їх улоговин, провести порівняння режиму річок Африки і своєї місцевості.

розвиваюча: розвивати логічне мислення учнів, вміння вільно користуватися різними джерелами географічних знань (підручником, картами атласу, малюнками, схемами, слайдами), аналізувати та зіставляти їх, сприяти формуванню світоглядних ідей про взаємозв'язки та єдність компонентів природи;

виховна: виховувати екологічну грамотність учнів, на основі матеріалу про використання людиною внутрішніх водойм Африки та їх охорону.

Тип уроку: комбінований.

Обладнання: підручник В.М. Бойко, С.В. Міхелі «Географія материків і океанів 7 кл.», атласи, настінна фізична карта півкуль, відеоролик «Води Африки», зошит для практичних робіт 7 клас.

Структура уроку.

I. Організаційний етап.

(Перевірка присутності учнів на уроці, методичного забезпечення до уроку, проведення метеохвилинки).

II. Актуалізація опорних знань учнів.

Географічний диктант для всіх учнів.

(Перевірка понять з теми «Гідросфера» за 6 клас).

- 1.Річка.
- 2.Річковий басейн.
- 3.Вододіл.
- 4.Межень.
- 5.Річкова система.
- 6.Дельта.
- 7.Витік.
- 8.Гирло.
- 9.Притока.
- 10.Водоспад.
- 11.Режим річки.
- 12.Паводок.

III. Мотивація навчальної діяльності.

Прийом «Приваблива мета».

Знання про особливості рельєфу та клімату Африки допоможуть дослідити закономірності розміщення та особливості характеру внутрішніх вод материка.

Вода в Африці — найцінніший ресурс, адже на материку багато посушливих територій, вода там дуже потрібна для зрошення полів та водопостачання. Розміщення давніх цивілізацій в Африці (зокрема давньоєгипетська) пов'язане з водними об'єктами материка. Сьогодні ви дізнаєтесь про головні річки та озера Африки, спробуєте розгадати загадки річки єгиптян — Нілу та озера Чад, що існує посеред безмежної пустелі, помилуєтесь величними красотами відомих у світі водоспадів, помандруєте порогами стрімких потоків.

Африканське прислів'я говорить «Вода дорожча за борошно». Це показує ставлення місцевих жителів до води, як до найбільшого багатства. На значних площах Африки води справді мало. Проте не скрізь на материку її бракує. Подекуди води навіть забагато.

Проблемне питання. Чи Африка така ж волога як і жарка?

Сьогодні при вивченні даної теми, ви зможете цю проблему вирішити.

(Учні записують тему уроку і план).

План

1. Загальна характеристика вод Африки.
2. Характеристика найбільших річкових систем Африки.
3. Озера Африки.
4. Болота та підземні води.

IV. Вивчення нового матеріалу.

1. Загальна характеристика внутрішніх вод Африки

Робота з фізичною картою Африки

Завдання. За картами атласу установіть особливості розміщення внутрішніх вод Африки:

- до яких басейнів стоку належать;
- в якій частині спостерігається найгустіша мережа поверхневих вод;
- які райони найменш забезпечені водними ресурсами?
- чим пояснюється нерівномірний розподіл вод материка?

Усі річки Африки належать до трьох басейнів: Атлантичного та Індійського океанів і басейну внутрішнього стоку. (Користуючись фізичною картою Африки атласу «Географія материків і океанів 7 клас, назвіть форми рельєфу, які слугують вододілами басейнів різних океанів та басейну внутрішнього стоку).

Найбільш густа річкова мережа, багато боліт в екваторіальному і субекваторіальному кліматичному поясах, де найбільша кількість опадів. Тропічні широти — пустелі Сахара, Наміб і Калахарі, де опадів дуже мало, а випаровуваність через високі температури велика,— дуже бідні водами. Близько 1/3 усієї площі материка займають області внутрішнього стоку. Льодовики в Африці розташовані поблизу екватора на найвищих вершинах: Кіліманджаро, Рувензорі та Кенії. Проте їхня площа стрімко зменшується.

Висновок 1. В Африці багато великих річок, озер, запасів підземних вод, проте їхній розподіл територією континенту вкрай нерівномірний.

Знаючи особливості різних типів клімату Африки поясніть, у яких кліматичних поясах найбільш гостро відчувається нестача води, а у яких існує її надлишок.

Перегляд відеоролика «Води Африки».

2. Характеристика найбільших річок Африки.

Завдання. За картами атласу та текстом підручника складіть характеристику основних річок Африки за планом, запропонованим у таблиці (робота за варіантами, кожен варіант характеризує по одній річці).

Назва річки	До басейну якого океану	Місце витоку	Куди впадає	Напрямок течії	Особливості будови	Основні притоки	Режим та живлення	Господарське використання

Висновок 2. Річки Африки належать до басейнів Атлантичного, Індійського океанів і внутрішнього стоку. Майже всі вони мають дощове живлення, багато порогів і водоспадів. Найбільшими річками є Ніл, Конго, Нігер, Замбезі.

Прийом «Поміркуй». Чому річки, які впадають в Атлантичний океан, довгі, а ті, що впадають в Індійський – короткі.

3. Розповідь вчителя

Річки Африки різні за характером течії. У верхів'ях вони здебільшого мають гірський характер, у середній і нижній течії – пороги і водоспади. Тому більшість річок судноплавні не по всій своїй довжині.

Живлення та режим річок залежить від кліматичних умов територій, по яких вони протікають. Тому густота річкової сітки нерівномірна.

-Поясніть, як впливає клімат на джерела живлення та режим річок?

Є території, де річок дуже багато, є – де взагалі немає постійних водотоків, лише пересохлі річища, що наповнюються водою тільки під час рідких злив. У Північній Африці у Сахарі їх називають “ваді”(слайд №3).

- Поясніть чому в екваторіальному поясі Африки річки повноводні протягом цілого року?

Річки, які перетинають субекваторіальний пояс мають значні коливання рівня води за сезонами (з чим це пов'язано?).

Найбільшою річкою Африки є Ніл (слайд). Він утворюється неподалік від міста Хартум (столиця Судану) після злиття його двох приток – Білого та Голубого Нілу. Ніл (разом з Білим Нілом) є найдовшою річкою світу (6671 км).

Додаткова інформація.

Білий Ніл бере початок у зоні тропічних дощів, у темних і вологих лісах поблизу екватора. Подолавши простори Східноафриканського плоскогір'я, Білий Ніл широко розливається по майже плоскій рівнині і утворює знамениті нільські болота довжиною 500 км і шириною до 800 км. Саме тут – батьківщина папірусу, з якого стародавні єгиптяни виробляли папір. Папірус росте так густо, а його переплетені між собою тригранні стебла настільки тверді і жорсткі, що людина в таких заростях прорубує собі шлях сокирою. У місцевих болотах дуже багато бегемотів і крокодилів. Голубий Ніл витікає з озера Тана на Ефіопському нагір'ї. Після злиття Білого і Голубого Нілу річка до самого гирла протягом майже 3000 км не приймає жодної притоки. Витоком Нілу є річка Кагера. В середній течії Нілу колись були пороги, що заважали судноплавству. Нині тут побудована Асуанська гребля, яка не тільки поліпшила судноплавство,

а й регулює постачання води на поля Єгипту та дає електроенергію. В її будівництві брали участь і українські фахівці.

Тривалий час Ніл залишався загадкою для жителів Єгипту. Він завжди розливався влітку, коли в країні стояла найбільша спека. Родючий мул, який приносили розливи Нілу, давав змогу єгиптянам щороку збирати високі врожаї. В цьому єгиптяни вбачали втручання надприродних сил і боготворили річку. Сьогодні такі природні явища можна пояснити за допомогою кліматичних карт. Хоча сам Ніл тече крізь сухий та спекотний тропічний пояс, його витoki знаходяться в субекваторіальному поясі. В сезон літніх дощів вони одержують багато води, яку несуть в Ніл. У зимовий сезон засухи притоки Нілу міліють. Тому міліє й сам Ніл.

Найповноводніша річка Африки й друга за протяжністю на материк — Конго (Заїр) (слайд). За повноводністю вона поступається тільки Амазонці. В середньому за рік Конго виносить в Атлантичний океан стільки води, що опріснює води океану на кілька десятків кілометрів від берега. Стік Конго в Атлантичний океан перевищує стік Нілу у 15 разів. Конго зароджується в центральній частині материка під іменем Луалаби. Конго — єдина річка світу, що двічі перетинає екватор. Басейн Конго знаною частиною знаходиться в екваторіальному кліматичну поясі, в якому випадає велика кількість опадів. Тому річка повноводна протягом усього року. Річка протікає в улоговині Конго, що власне створена її відкладами. В нижній частині вона проривається крізь тверді кристалічні породи та звужує свою долину. Тут знаходяться пороги й водоспади, що називаються водоспадами Лівінгстона.

Встань, мій брате!

Ти побачиш Конго,

Конго, серце Африки чорної,
Молоду батьківщину нашу,
Непідвладну чужим рукам!

Патріс Лумумба

Окаванго – найдовша річка басейну внутрішнього стоку Африки(слайди). Її протяжність становить 1600 км. Це XI за протяжністю річка Африки. Площа басейну близько 800 тис. км². Окаванго закінчується в напівпустелі Калахарі, гублячись у пісках. Це так звана болотиста “дельта” Окаванго. Через значні запаси води тут живе багато тварин. Під час тривалої посухи Окаванго сильно міліє, залишаючи наноси мулу.

4. Самостійна робота учнів у парах.

– Користуючись фізичною і кліматичною картою атласу на С. 20-21, з'ясуйте, які джерела живлення та режим мають річки Оранжева та Окаванго.

- Знайдіть у підручнику інформацію про річку Замбезі.

- Хто відкрив водоспад на річці Замбезі? Що ви знаєте про цього дослідника?.

5. Озера Африки.

Розповідь вчителя.

Більшість великих озер Африки розташовані в грабенах уздовж лінії Східно-африканських розламів. Такі озера витягнуті, дуже глибокі, із крутими берегами. Найбільше з них — Танганьїка, завглибшки 1470 м (друге за глибиною після Байкалу і найдовше у світі озеро, близько 670 км). Вікторія (68 тис. км²) — найбільше озеро Африки і друге за площею

прісноводне озеро у світі утворилося у прогині давніх кристалічних порід. Озеро Чад належить до залишкових (реліктових) озер, воно розташоване в південній частині Сахари. Озеро Тана на Ефіопському нагір'ї утворилося шляхом підпружування річки потоками лави.

На річках Африки створено багато штучних озер — водосховищ. Найбільш відомі з них — озеро Насер на Нілі, Кариба на Замбезі, Каїнджі на Нігері.

Виступи учнів, які отримали випереджальне домашнє завдання, з повідомленнями про найбільші озера Африки. (На домашнє завдання було задано 4 учням завдання підготувати реферативні повідомлення про озера Африки).

1-й гідролог.

У пустелях озера реліктові, тобто такі, що залишені від давніх великих водойм. Вони мають невеликі глибини. Під час дощів їх площа різко збільшується, а у сухий сезон зменшується. Найбільшим таким озером є Чад.

Озеро Чад розміщене серед жаркої пустелі Сахари. Глибина його – 4-7 м, площа в сухий період 10 тис. км². У 1823 р. англійські землепрохідці досягли берегів озера, але через десятиліття німецький географ Г. Барт тільки склав його першу карту. Об'єм води в озері зазнає періодичних пульсацій, які відбуваються тричі протягом століття. Головна з річок, що живить озеро, – Шарі – у сезон дощів дуже повноводна. Протягом кількох осінніх місяців, коли у верхів'ях Шарі в зоні тропічних лісів ідуть рясні дощі, річка та її протока Логон заповнюють водою Чудську улоговину. Вода переливається в нижній басейн – долину Джураб. $\frac{3}{4}$ води озеро

втрачає під час випаровування. Озеро розділене пасмом піщаних островів на північний і південний басейн. Озеро Чад та його береги є тим місцем на Землі, де зберігаються через багатства живої природи найрідкісніші представники тваринного світу – тропічний тюлень ламантин, антилопа ступонга. За лінією островів, там, де починається савана, ще трапляються страуси. Багато різновидів птахів живе на островах, у воді – велика кількість риби і постійна небезпека – крокодили і гіпопотами.

2-й гідролог

Загальна площа Східно африканських озер перевищує 170 тис. км².

Танганьїка – рифтове озеро, видовжене з півночі на південь майже на 650 км, завширшки 40-80 км. Площа – 34 тис. км²., максимальна глибина – 1470 км. У середньому дно Танганьїки опущене нижче Світового океану більш як на дві сотні метрів. Назва озера перекладається як «збір води». Озеро розміщене на висоті 773 м. воно оточене високими і крутими берегами. У його водах живуть крокодили, на берегах бегемоти, водяться різноманітні птахи.

3-й гідролог

Найбільше озеро Африки – Вікторія. Його площа 68 тис. км². «Велика вода» – перекладається місцева назва озера – Ньянзе. Середня глибина його близько 40 м, максимальна – 80 м, простягається з півночі на південь на 320 км, із заходу на схід на 275 км. Берегова лінія дуже порізана, довжина її перевищує 7 тис. км, озеро лежить на висоті 1164 м над рівнем моря, в оточенні плоских або слабогорбованих рівнин. Береги низькі, плоскі, часто заболочені. Північні і західні береги дуже зволожені, папірусові болота, густі тропічні ліси чергуються з полями бавовнику,

банановими гаями, плантаціями кавового дерева. На півдні і сході, де посушливий клімат, переважають савани. В озері мешкає понад 100 видів риб. Це велетенський судноплавний басейн, тут трапляються бурі і шторми, зрідка спостерігаються водяні смерчі.

4 – й гідролог

У районі вулканічної діяльності внаслідок підгачування гірських долин лавовими потоками трапляються вулканічні озера – озеро Тана. Озеро лежить на висоті 1830 м. Площа 3,1-3,6 тис. км². Глибина до 70 м. На озері Тана є численні острови. Озеро багате на рибу, яка приваблює пеліканів.

Висновок 3. Озера Африки мають різноманітне походження. Найбільші озера розташовані в западинах Східноафриканських розломів. Найбільше озеро Африки — Вікторія. Усі озера на сході Африки стічні й прісні.

6. Болота і підземні води.

Болота Африки розміщуються у найбільш зволжених районах материка. Найбільше їх знаходиться в середній частині басейну Конго та у верхів'ях Білого Нілу. Чому саме тут?

Робота з підручником

– Прочитайте інформацію у підручнику і розкажіть про особливості підземних вод Африки.

– Що називають оазисами?

V. Закріплення вивченого матеріалу.

Практична робота 3. Нанесення на контурній карті назв основних географічних об'єктів Африки. (Ріки, озера, водоспад).

(Учні дають відповіді на запитання і одночасно наносять об'єкти на контурну карту).

1. Водоспад, який відрив Д. Лівінгстон.
2. Найдавніше озеро в Африці?
3. Озеро, що в перекладі з мов місцевих племен означає «велика вода».
4. Найповноводніша річка в Африці.
5. Найглибше в Африці озеро.
6. Найдовша річка на материку.
7. Найповноводніша річка Африки.
8. Рифтове озеро.
9. Найдовше у світі озеро.
10. Кольорова річка Африки.

VI. Підсумок уроку.

Прийом «Рефлексія».

Сьогодні я дізнався...

Було цікаво...

Я зміг...

Було складно...

Я зрозумів, що...

Я навчився...

Тепер я знаю, що...

VII. Домашнє завдання.

Опрацювати тему з підручника.

Підготувати повідомлення до теми (на вибір):

- Проблеми водопостачання на материку.
- Основні напрямки використання водойм в Африки.
- Проблеми охорони водних ресурсів Африки.

Урок № 6

Тема: Природні зони Африки, закономірності їх розміщення

Мета:

навчальна: сформувати знання про особливості розміщення природних зон Африки; сприяти розумінню взаємозв'язків природних компонентів у складі природної зони; сформувати практичні вміння порівнювати природні зони Африки; закріпити поняття "природна зона", "природний комплекс", показати взаємозв'язки між компонентами природи. Розкрити специфічність ґрунтово-рослинного покриву і тваринного світу природних зон Африки в порівнянні з ландшафтами своєї місцевості;

розвивальна: розвивати вміння працювати з картами атласу, аналізувати і робити ґрунтовні висновки;

виховна: виховувати екологічний світогляд на прикладі взаємозв'язків у природі. Тип уроку: Урок-пошук.

Форми і методи: робота в парах, бесіда, робота з підручником настінними картами, картами атласу, таблицями.

Обладнання: карта "природні зони Африки", кліматична карта Африки, карта ґрунтів світу, контурна карта, карта природних зон Африки, схема взаємозв'язків у природі, таблиця "Характеристика природних зон", презентація «Вологі екваторіальні ліси».

Структура уроку

I. Організаційний момент.

(Підготовка класу до уроку, перевірка наявності методичного забезпечення для проведення уроку, визначення особливостей природно-кліматичних умов своєї місцевості, занесення даних у настінний календар спостережень за погодою).

II. Актуалізація опорних знань учнів.

Робота в парах

Приєм «Картографічна розминка»

Учні ставлять один одному питання за фізичною картою Африки.

Приєм «Бліцопитування»

1. Що таке природний комплекс?
2. Які зональні природні комплекси ви знаєте?
3. Що називають природною зоною?
4. Які причини порушують широтну протяжність природних зон?
5. У межах яких географічних поясів розташована Африка?
6. Назвіть карти атласу, які необхідні для дослідження особливостей природних зон.

Бесіда. Учні пропонуються відповісти на запитання:

-Що включає в себе поняття природні комплекси?.

У відповіді учні перелічують всі компоненти природи:

-рельєф, клімат, гірські породи, внутрішні води, ґрунти, рослинний і тваринний світ.

Запитання:

Чи взаємопов'язані вони між собою? Учні аналізують "схему взаємозв'язків у природі"(мал.1).

Наступні запитання: Які із перелічених вище компонентів природи ми вже опрацювали в ході вивчення теми "Африка".

Учні називають опрацьовані теми: "Рельєф", "Корисні копалини", "Клімат", "Внутрішні води". Що ми називаємо "природним комплексом", "природною зоною"? Учні дають визначення понять.

Мал.1

III. Мотивація навчальної діяльності.

Прийом «Проблемне питання»

Африка — материк із надзвичайно багатою й різноманітною природою. Тут є й ліси, які нагадують безкрайнє зелене море, й відкриті простори саван з унікальними тваринами, й спекотні нескінченні пустелі, де роками не випадає жодної краплі дощу.

Якими причинами зумовлено різноманіття та розміщення природних комплексів на материку? Які особливості географічного положення та

природи мають ландшафти материка? Відповісти на це питання ви зможете сьогодні на уроці.

Перед вами настінна карта "Природні зони Африки", отже мова піде про природні зони материка, особливості їх розміщення. Також ми повинні виявити специфічність ґрунтово-рослинного покриву і тваринного світу кожної природної зони, простежити взаємозв'язки компонентів природи у кожній природній зоні, тим самим довести, що кожна природна зона є природним комплексом. Особливу увагу ми повинні звернути на порушення зв'язків у природі і негативні наслідки, до яких вони призводять. Наша робота на уроці буде носити характер пошукової.

Оголошення теми і мети уроку (запис на дошці).

IV. Вивчення нового матеріалу.

План (запис на дошці).

1. Особливості розміщення природних зон Африки та їх зв'язок з кліматичними поясами.
 2. Специфічність ґрунтово-рослинного покриву і тваринного світу природних зон Африки.
1. Проблемні запитання: (записані на дошці).
 - > В яких природних зонах розташований материк?
 - > В якому напрямку вони змінюються і чому?
 - > Чи збігаються межі кліматичних поясів і природних зон?

Учні приступають до здійснення пошукової роботи з картою атласу , з метою виявлення основних закономірностей поширення природних зон.

Спочатку, аналізуючи карту природних зон Африки, учні визначають, в яких природних зонах розташований материк і в якому напрямі вони змінюються.

Потім, учні співставляють кліматичну і карту природних зон Африки. Для цього виду роботи, учнями заготовлено прозорий папір із нанесеними контурами Африки і її кліматичних поясів.

Накладаючи прозору кліматичну карту Африки на карту природних зон, учні роблять висновки, що межі кліматичних поясів і природних зон майже збігаються.

Таким чином, у процесі пошукової роботи, учні знаходять відповіді на поставлені запитання.

Відповіді:

- > Африка розташована у таких природних зонах: вологі екваторіальні ліси, савани і рідколісся, пустині і напівпустині, жорстколисті вічнозелені ліси і чагарники.
- > Природні зони змінюються від екватора на північ і на південь.
- > Межі природних зон майже збігаються з межами кліматичних поясів, отже, причиною зміни природних зон, є зміни кліматичних умов.

2.3 метою виявлення специфічності ґрунтово-рослинного покриву і тваринного світу природних зон, учні здійснюють заочну мандрівку по меридіану 20°сх.д. під назвою "Три дні в Африці"(умовно по кількості основних природних зон).

Кожен учень отримує таблицю:

Характеристика ґрунтово-рослинного
покриву і тваринного світу природних зон.

Природна зона	Ґрунти	Рослинність	Тваринний світ

Для здійснення мандрівки, учням пропонується певний вид транспорту - повітряну кулю - так як вона найбільш відповідає екологічним вимогам, і з неї можна спостерігати за тваринами не сполохавши їх. Мета мандрівки написана на дошці.

> Виявити у кожній природній зоні наявність всіх природних компонентів.

> Показати тісний взаємозв'язок між ними.

Виявити відмінності у ґрунтово-рослинному і тваринному світі даних природних зон.

(Робота з підручником, картою природних зон Африки, картою ґрунтів світу, перегляд презентації «Вологі екваторіальні ліси»).

Здійснивши таку цікаву пошукову мандрівку по природних зонах материка, учні з допомогою вчителя роблять висновки:

> У природних зонах Африки наявні всі природні компоненти;

> Всі вони взаємопов'язані між собою і зміна одного з них призводить до порушення екологічної рівноваги на даній території.

> Ґрунти, рослинний і тваринний світ природних зон дуже відрізняються, так як умови їх утворення і формування також різні.

V. Закріплення.

1. Назвати і показати на карті природні зони Африки.

2. Чи є природна зона природним комплексом? Доведіть.

Практична робота № 3 (продовження)

Позначте на контурній карті: а) пустелі: Сахара, Наміб; б) напівпустелі: Калахарі.

VI. Підсумок уроку.

На уроці ми провели цікаву пошукову роботу по виявленню певних закономірностей розміщення і зміни природних зон Африки. Також ми довели, що кожна природна зона є природним комплексом і потребує бережного відношення, так як втручання людини може призвести до негативних наслідків.

Обговорення результатів роботи груп.

Прийом «Самооцінювання».

Учитель пропонує учасникам груп оцінити свій внесок у досягнення мети уроку та вписати своє прізвище в одну з колонок.

Рівень власних досягнень		
зрозумів, але не можу застосувати	зрозумів, але не можу пояснити іншому	зрозумів, можу застосувати та пояснити

VII. Д/з. Опрацювати параграф підручника.

Підготувати цікаву інформацію про рослинний і тваринний світ природних зон Африки.

Урок №7

Епіграф : «Будь-яка діяльність
або призведе до певного результату...

Тільки якого?»

Тема: Стихійні явища природи. Екологічні проблеми. Природоохоронні території Африки.

Мета:

- навчальна: розширити та закріпити знання про особливості природи Африки; з'ясувати основні види стихійних явищ на території материка та його екологічні проблеми; ознайомитись із природоохоронними територіями континенту;
- розвиваюча: сприяти розвиткові в учнів комплексного світосприйняття шляхом екологічного виховання; розвивати навички роботи з картою , просторово-логічне мислення і пам'ять;
- виховна: виховувати екологічну грамотність, культуру спілкування.

Тип уроку: Урок - семінар

Форми і методи: пояснення з елементами бесіди, робота в групах, прийоми «Продовжіть речення», «Картографічна розминка».

Обладнання: фізична карта Африки, підручники, зошити, атласи, мультимедійна презентація.

Структура уроку.

I. Організаційний етап.

Перевірка методичного забезпечення уроку. Метеохвилинка.

Слово вчителя. Ви сьогодні йшли до школи та , напевно, не дуже комфортно себе почували, бо на вулиці осінь, не дуже тепло. Так би хотілося повернутися в літо, або потрапити в теплі краї. Ми живемо в

Україні, далеко від Африки, та я впевнена, що майже кожний із вас хотів би побувати на території цього материка.

І це сьогодні не є проблемою, адже ми часто в Україні зустрічаємо представників негроїдної раси, які в нас навчаються, живуть, розмовляють українською і, напевне, багато знають про Україну.

Задамо собі запитання :

- а що нам вже відомо про Африку? (Учень представляє материк біля карти).

II. Актуалізація знань, перевірка вивченого матеріалу.

То який багаж знань ви візьмете з собою, відправляючись у подорож?

(Учні розповідають про особливості материка, про які вони вже дізналися з попередніх уроків і з додаткових джерел інформації.)

1.Прийом «Продовжіть речення».

Африка - це материк.....

2. Прийом «Картографічна розминка».

Учитель:

-А зараз на нас уже чекає наш добрий знайомий професор Паганель . Ви вже з ним зустрічалися у 6 класі , коли вивчали тему «Географічні координати».Вам тоді пропонувалося прочитати цю книгу. Ця книга письменника Жюль Верна «Діти капітана Гранта» є великою кладовою цікавої географічної інформації. Сьогодні професор хоче перевірити ваші знання географічної карти. Подорожуючи Африкою, він відвідав багато географічних об'єктів, що зараз приховані за цифрами. Вам потрібно їх впізнати і записати. За кожну правильну відповідь ви отримаєте один бал. Учні працюють з «німою картою» Африки.

III. Мотивація навчальної діяльності.

Отже, чи така вже Африка далека від нас?

Чи така вона вже привітна і безпечна?

Що приховується за дивовижною красою материка?

На всі питання відповідь може дати тема сьогоднішнього уроку.

IV. Вивчення нового матеріалу.

1. Повідомлення теми і завдань уроку. (Учні записують тему у зошит)

2. Учні разом з вчителем формулюють мету уроку.

Про що б ви хотіли дізнатися під час вивчення даної теми? (Учні висловлюють свою думку з приводу мети уроку).

Слово вчителя.

Сьогодні на уроці ми будемо продовжувати формувати знання про особливості природи Африки. Зокрема, розглянемо стихійні явища, екологічні проблеми та ознайомимось з природоохоронними територіями материка.

Основне наше завдання - визначити, як діяльність людини впливає на природу. Я допоможу вам знайти відповіді на ваші запитання, але в свою чергу хочу, щоб ви в кінці уроку відповіли на моє .

Проблемне запитання уроку. (Бажано його записати на класній дошці, щоб учні протягом уроку мали його в полі свого зору)

« Україна - європейська держава, що знаходиться на далекій відстані від країн Африки. Чи можна стверджувати, що людська діяльність на території африканського континенту має вплив на середовище існування українців?»

Слово вчителя: - На території Африки знаходиться одне з чудес світу -

єгипетські піраміди. На одній із них, а саме піраміді Хеопса, вчені знайшли такий напис: «Люди загинуть від невміння користуватись силами природи

і незнання істинного світу». Так, справді, сили природи надзвичайно могутні і людству не можна з ними не рахуватися, особливо ж, коли мова йде про стихійні явища. І напевно, ключі успішного і гармонійного існування людства в знаннях про них.

I – етап. Стихійні явища природи.

Стихійне лихо — це надзвичайне природне явище, що діє з великою руйнівною силою, завдає значної шкоди району, в якому відбувається, порушує нормальну життєдіяльність населення, знищує матеріальні цінності.

До стихійного лиха належать: виверження вулканів, землетруси, цунамі, обвали, селі, лавини, повені, урагани, тайфуни, смерчі, смог, град, блискавки, лісова пожежа й інші. Злива, снігопад, заморозок, ожеледиця та інші явища, що постійно спостерігаються можуть мати характер стихійного лиха при раптовому різкому настанні або при надзвичайно високій інтенсивності. Найнебезпечнішим стихійним лихом вважаються циклони, тайфуни,

посуха і перетворення місцевості на пустелю.

Стихійні явища природи Африки.

Прийом «Викликаю асоціацію»

- Які асоціації викликає у вас поняття «стихійні явища»?

- Які стихійні явища вам відомі, наведіть приклади?

Учитель. На африканському континенті часто спостерігаються різні стихійні природні явища. Одні з них відбуваються не часто, інші

трапляються з року в рік. Складіть рейтинг найбільш небезпечних для жителів Африки стихійних явищ природи.

Для виконання цього завдання пропоную об'єднатися в три робочі групи. Кожна група опрацьовує відповідний текст підручника, додаткову інформацію про прояви стихійних явищ на території Африки. Від кожної групи визначте доповідача та асистента. Маєте 10 хвилин для виконання завдання.

Організація роботи в групі:

1. Аналіз інформації з різних географічних джерел.
2. Складання переліку стихійних явищ природи Африки.
3. Обговорення ступеня небезпеки цих стихійних явищ для жителів континенту.
4. Оприлюднення результатів.
 - Які з даних стихійних явищ можна спостерігати на території України?
5. Порівняння масштабів стихійних явищ в Україні та на території Африки.

Після завершення роботи, групи представляють результати своєї роботи і підтверджують переглядом презентації.

Землетруси, повені, зсуви, селеві потоки, бурі, урагани, снігові заноси, лісові пожежі лише протягом останніх 20 років забрали життя більше трьох мільйонів чоловік. За даними ООН, за цей період майже один мільярд жителів нашої планети зазнав збитків від стихійних лих.

Серед надзвичайних ситуацій природного походження на Україні найчастіше трапляються:

геологічні небезпечні явища (зсуви, обвали та осипи, просідання земної поверхні);

метеорологічні небезпечні явища (зливи, урагани, сильні снігопади, сильний град, ожеледь);

гідрологічні небезпечні явища (повені, паводки, підвищення рівня ґрунтових вод та ін.);

природні пожежі лісових та хлібних масивів;

II-етап. Екологічні проблеми.

Учитель: давайте подумаємо, що може бути причиною даних стихійних явищ?

Учені помітили, що за останні століття значно збільшилися масштаби проявів стихійних явищ, вони дійшли до висновку, що на розвиток багатьох стихійних лих впливає загострення екологічних проблем, викликаних людською діяльністю. Що ж розуміють під екологічними проблемами? (учні дають визначення поняття «екологія», опрацьовують матеріал підручника, а також представляють свої випереджуючі повідомлення про загострення екологічних проблем, та роблять відповідні записи в зошитах найголовніших екологічних проблем Африки).

Запитання:

- які з названих проблем, на вашу думку, можуть призвести до негативних наслідків не лише на території Африки, а й на території всієї планети?

III. етап. Природоохоронні території.

Слово вчителя.

Безумовно, людська діяльність у даній ситуації може призвести до серйозних негативних наслідків і людство вже робить перші кроки для вирішення екологічних проблем та збереження природи. Яскравим

свідченням цього є створення природоохоронних територій, що займають значну площу на території Африки.

Робота в групах

Прийом «Картографічний практикум»

(Учні працюють з картами атласу та текстом підручника і дають відповіді на наступні запитання)

Наведіть приклади природоохоронних територій Африки, що розміщуються в межах зон вологих та перемінно-вологих екваторіальних лісів?

- У межах пустель та напівпустель?
- У зоні саван і рідколісся?
- У якій зоні розміщується переважна більшість національних парків та заповідників?

IV. Закріплення вивченого матеріалу.

Слово вчителя. Більшість природоохоронних територій Африки відкриті для відвідувачів. Багато туристичних компаній пропонують захоплюючі маршрути й даний вид туризму користується великою популярністю. Чи хотіли б ви побувати в одному з національних парків сонячної Африки? Зараз отримаєте таку можливість. Маєте змогу переглянути відеосюжет про деякі з національних парків материка. Під час перегляду, з'ясуйте в межах яких природних зон вони розміщені, які саме тварини охороняються на їх території, наведіть приклади співіснування людей та дикої природи в їх межах? Перегляд та обговорення відеосюжету.

!!! Повернення до проблемного питання .

Внутрішньопредметний зв'язок (матеріал за 6 клас, тема «Географічна оболонка»).

На основі знань про цілісність географічної оболонки Землі, учні роблять висновок про те, що екологічні проблеми на території Африки можуть цілком впливати на середовище життя українців.

V. Підведення підсумків уроку.

Слово вчителя. Сьогодні збереження середовища існування людини стало однією з найважливіших проблем людства. В останні десятиліття задоволення економічних потреб суспільства призводить до загострення екологічних проблем. Проблема збереження середовища вже не є проблемою одного покоління однієї країни чи регіону, це проблема всієї планети. Учені дійшли до ідеї сталого розвитку суспільства, основним напрямком якого є екологічний, суть якого в гармонійному існуванні людей та природи. Я сподіваюся, що в майбутньому кожен із вас стане особистістю, здатною цінувати природу оберігати її та жити таким чином, щоб не завдавати шкоди навколишньому середовищу, а отже особистістю здатною втілювати основну ідею сталого розвитку суспільства в життя. Пам'ятайте, що турбуючись про найближче до нас середовище існування, ліс та річку поряд із нами, ми зберігаємо всю планету для майбутніх поколінь. Ми не лише громадяни України, ми громадяни планети Земля . Повертаючись до епіграфу уроку, хотілося б дізнатися від вас, до чого може призвести людська бездіяльність на даному етапі розвитку суспільства? Яких дій чекають від нас майбутні покоління?

(Учні моделюють ситуацію до якої може призвести людська бездіяльність у питанні збереження природного середовища.

Оцінювання учнів

VI. Домашнє завдання

1. Опрацювати відповідний текст параграфа в підручнику.
2. Достатній та середній рівень знань: визначити природні зони Африки, в яких розташовані національні парки з переглянутого відеосюжету.
3. Високий рівень знань: розробити проект рекламного буклету для туристичної фірми про один з національних парків Африки (оформити у формі буклета).

Урок №8

Тема: Населення. Держави. Зв'язки України з державами Африканського континенту.

Мета:

навчальна: поглибити та систематизувати знання учнів про населення та держави Африки; сформувати знання про особливості географічного положення та господарства окремих країн материка; формувати первинні вміння складати комплексну характеристику країни за допомогою тексту підручника та карт атласу; розкрити взаємозв'язки України з країнами Африканського континенту;

розвивальна: розвивати пізнавальний інтерес до життя народів світу, уміння працювати і презентувати інформацію, проводити аналогії, робити висновки; вдосконалювати компетентності в галузі використання ІКТ; розвивати вміння знаходити та використовувати інформацію, розвивати монологічне мовлення, уміння ставити проблемні запитання дискусійного характеру, формувати позитивне ставлення до навчальної діяльності.

виховна: виховувати толерантне ставлення до представників різних рас та народів, увагу, критичне мислення.

Обладнання: політична карта Африки, підручники, атласи, комп'ютер, мультимедійний проектор, мультимедійна презентація, дидактичні картки для роботи груп.

Тип уроку: урок прес – конференція.

Форми і методи проведення: рольова гра.

Очікувані результати: учні зможуть називати та показувати на політичній карті найбільші країни Африки; давати комплексну характеристику країн за планом; наводити приклади найбільш відомих об'єктів спадщини ЮНЕСКО на материку, зв'язків України з країнами континенту.

Структура уроку

I. Організаційний етап.

(Підготовка класу до проведення прес – конференції, виступаючі і журналісти займають свої місця).

II. Актуалізація опорних знань.

«Визначте країну».

Учням пропонується картинки країн, а вони повинні віднайти за ними країни Африканського континенту.

III. Мотивація навчальної діяльності.

Слово вчителя.

Прийом «Практичність теорії»

Зміст курсу «Географія материків та океанів» передбачає вивчення не тільки природи материків, але й ознайомлення з характеристиками населення материків та його господарською діяльністю.

Людина — невід’ємна частина природи — з давніх-давен змінює її, використовуючи природні багатства для задоволення своїх потреб.

Чисельність населення материків постійно збільшується, отже, збільшується й вплив людини на навколишнє середовище. Знаючи особливості зростання, розміщення населення та його діяльності, можна спрогнозувати можливі зміни в природі материків, розробити шляхи подолання екологічних проблем та правила гармонійного існування людини в природному середовищі. Ви вже знаєте про особливості природи Африки, наступний етап досліджень — її населення, політична карта, держави.

Дивною та неповторною є історія розвитку кожної держави африканського континенту. Змішування культур, рас, народів, мов і релігій, необхідність пристосовуватися до своєрідних природних умов створили особливий колорит, своєрідність побуту й традицій африканських народів. У країнах Африки дивно поєднуються ознаки давніх господарських укладів із сучасними досягненнями цивілізації, пишнота сучасних будівель і гармонія пальмових хатин, сучасні автомобілі та верблюди на дорогах. Переживши тривалий період колонізації, народи Африки змогли зберегти свою самобутність, передаючи з покоління в покоління багатовіковий досвід своїх предків... Подорож африканськими країнами можна порівняти з читанням захопливого пригодницького роману, кожен розділ якого приховує безліч інтриг, нерозгаданих таємниць.

Сьогодні ми проведемо прес – конференцію, на яку запрошені педставники країн Африканського континенту, а також журналісти найвідоміших медіа.

IV. Вивчення нового матеріалу.

План роботи прес – конференції.

1. Населення Африки.

1.1. Кількість і густота населення.

1.2. Раси та народи.

2. Політична карта Африки.

2.1. Найбільші країни.

2.2. Поділ країн за рівнем економічного розвитку.

2.3. Характеристика країн.

2.3.1. Єгипет – країна міжнародного туризму.

2.3.2. Економічний гігант Африки – Південна Африка.

2.3.3. Нігерія – сільськогосподарська країна.

2.3.4. Стародавня і незалежна Ефіопія.

3. Зв'язки України з країнами Африканського континенту.

Учні, які виступають в ролі представників країн Африканського континенту та «членів представницьких делегацій», доповідають згідно плану роботи конференції.

До кожного, або по окремих питаннях підготовлені презентації, що доповнюють інформацію виступаючих.

Інша група учнів, яка виступає в ролі «представників» преси, телебачення, в ролі «журналістів», «фотокореспондентів», готують проблемні запитання дискусійного характеру.

Запитання:

1. Чим ви можете пояснити рівні, неначе проведені під лінійку, державні кордони більшості Африканських країн?
2. Чому Єгипет називають « країною в обіймах пустелі».
3. Чому Африка на сьогоднішній день залишається найменш розвинутою частиною світу?
4. Які негативні наслідки колонізації доводиться долати молодим державам Африки?
5. Наскільки вигідними є зв'язки України з країнами Африки?
6. Чи може Єгипет, розвиваючи міжнародний туризм, стати високорозвинутою країною?
7. Що стало причиною різноманіття рас, народів, племен Африки?
8. Які причини сприяють швидкому зростанню кількості населення Африки в наш час?

VI. Закріплення вивченого матеріалу.

Практична робота 3 (закінчення)

Позначте на контурній карті держави та їхні столиці: Єгипет, Ефіопія, Нігерія, Південна Африка.

Прийом «Картографічний практикум»

Завдання. За політичною картою Африки визначте...

Найбільші за площею держави материка	Країни, які мають вихід до морів та океанів	Країни, які не мають виходу до морів та океанів
--------------------------------------	---	---

VI. Підсумок уроку.

Прийом «Мікрофон»

Які відкриття для себе ви зробили на уроці?

VII. Домашнє завдання.

Підготуватися до уроку контролю знань по темі «Африка»

Урок № 9

Урок контролю знань. Тема: «Африка»

„**Мета:** узагальнити і закріпити знання набуті при вивченні даної теми; вдосконалити навички та вміння працювати з картами атласу, виконувати тестові завдання різних типів; визначити рівень засвоєння учнями навчального матеріалу;.

розвивати навички самостійної роботи, вміння працювати з картами, логічне мислення; розвивати вміння самостійно контролювати свій час, самостійно оцінювати правильність виконання завдань, вносити корективи за необхідності; виховувати відповідальність при виконанні поставлених завдань.

Обладнання: дидактичні картки з варіантами завдань.

Тип уроку: оцінювання навчальних досягнень учнів.

Форми і методи: усний журнал, самостійна робота, індивідуальні виступи учнів.

Структура уроку

I. Організаційний етап.

Підготовка класу до уроку, визначення особливостей природно-кліматичних умов своєї місцевості, занесення даних у календар спостережень за погодою.

II. Мотивація навчальної діяльності.

Слово вчителя.

Ви добре попрацювали під час вивчення теми, багато чого нового дізналися та навчилися. Настав час повторити, систематизувати та перевірити ваші знання, вдосконалити уміння працювати з тестовими завданнями.

Сьогоднішній урок є підсумковим у вивченні теми «Африка» і проходити він буде у формі усного журналу, кожна сторінка якого однаково цікава.

III. Актуалізація опорних знань.

1-ша сторінка: Вірю... Не вірю...

Запитання розпочинаються словами: "Чи правда, що... "

Чи правда, що:

- > гори Африки різного віку: на півдні старі, на півночі молоді? (1б)
- > більша частина материка розташована між північним і Південним тропіком? (1б)
- > на західному і східному узбережжі Африки випадає різна кількість опадів? Поясніть, чому? (3 б)
- > в Африці немає зими? (2 бали)
- > на мис Голковий не варто брати парасольку від дощу в січні? (3 б)
- > на Кіліманджаро є льодова «шапка» ? (1б)
- > в Африці є гілеї? (1б)

> в пустелі можна змерзнути? (2 б)

Для цієї сторінки попередньо заготовлені кружечки різних кольорів за різною кількістю балів. Їх отримують ті учні, які дали правильну відповідь на запитання.

IV. Узагальнення знань, вмінь і навичок.

2-га сторінка: "Допиши... Домалюй..."

Диференційована самостійна робота на два варіанти. Учні виконують самостійну роботу протягом 25хв.

I – ий рівень. Робота над тестами.

II – ий рівень. Робота з «німою» картою Африки.

III – ий рівень. Завдання на встановлення відповідності та вибір трьох правильних відповідей із семи запропонованих.

IV – ий рівень. Географічна задача та запитання відкритого типу.

3-тя сторінка: "Цікава інформація"

До цього виду роботи учні готуються протягом всіх уроків по даній темі.

Вони збирають цікаві факти по матеріалу Африка.

Кожен хто виступить із цікавою інформацією також отримує кружечок, який відповідає кількості набраних балів.

V. Підсумок уроку. Підсумовується кількість балів, проводиться оцінювання.

Прийом «Мікрофон»

Оцініть результати власної роботи:

виконав добре;

виконав лише окремі завдання, тому що...

Які завдання контрольної роботи були складними?

VI. Домашнє завдання.

1. Повторити відповідні параграфи підручника.
2. Підготувати інформацію про Південну Америку.

I рівень

Т е с т и

I - В

1. Африка омивається океанами:

- А) Тихим,
- Б) Атлантичним,
- В) Індійським.

2. Які форми рельєфу переважають в Африці?

- А) низовини,
- Б) плоскогір'я,
- В) гори.

3. Над Африкою панують повітряні маси:

- А) помірні,
- Б) тропічні,
- В) екваторіальні,
- Г) субекваторіальні.

4. Закінчити речення:

Більшість річок Африки належать до басейнів _____ океанів.

5. Природні зони в Африці послідовно змінюються у напрямках:

А) від нульового меридіана на захід та схід,

Б) від екватора на північ та південь.

6. Закінчити речення:

В Африці живуть народи всіх трьох головних рас, а саме...

.....
.....

7. Африка розташована у півкулях планети:

А) північній та південній,

Б) східній та західній,

В) в усіх півкулях Землі.

8. Хто з видатних мандрівників вивчав природу Африки?

А) М.М.Миклухо-Маклай,

Б) Дж. Кук,

В) Г. Стенлі.

9. Найвищою вершиною африканського материка є:

А) г. Тубкаль,

Б) г. Кенія,

В) г. Кіліманджаро.

10. Найбільша пустеля Африки:

А) Наміб,

Б) Сахара.

І рівень

Т е с т и

2 - В

1. Де на території африканського материка знаходиться найбільший у земній корі розлом?

- А) на півночі,
- Б) на півдні,
- В) на сході.

2. Які постійні вітри відіграють значну роль у кліматі Африки?

- А) західні,
- Б) пасати,
- В) південно-східні.

3. До басейну якого океану відноситься більшість річок Африки?

- А) Тихого,
- Б) Атлантичного,
- В) Індійського.

4. Як називають русла річок Африки?

- А) ваді
- Б) кріки.

5. Яке озеро найбільше на Африканському континенті?

- А) Чад
- Б) Вікторія
- В) Танганьїка.

6. Яка природна зона у Африці займає найбільшу площу?

- А) екваторіальні ліси,
- Б) савани,
- В) пустелі.

7. Який народ живе на півночі Африки?

- А) бушмени,

- Б) пігмеї,
В) араби,
8. Найменша кількість опадів випадає:
А) у тропічному поясі,
Б) у субтропічному поясі.
9. Від Європи Африку відокремлюють:
А) Червоне море і Суецький канал,
Б) Середземне море і Гіблартарська протока.
10. Які із цих країн розташовані на африканському континенті?
А) Єгипет,
Б) Нігерія,
В) Іспанія,
Г) Ефіопія.

II – рівень.

Робота з «німою» картою Африки.

Учні отримують контурну карту Африки, на якій цифрами зашифровано географічні об'єкти материка.

III – рівень.

I – В

Установіть відповідність між прізвищами дослідників Африки та їхніми відкриттями.

А. Бартоломеу Діаш

1. Вивчав Ніл, природу Центральної та Східної Африки.

Б. М. Вавилов

2. На шляху до Індії дістався східних берегів Африки.

В. Д. Лівінгстон

3. Збирав зразки культурних рослин, вивчав природу Північно-Східної Африки.

Г. В. Юнкер

4. Здійснив плавання вздовж західних берегів Африки до мису Доброї Надії.

5. Досліджував Південну і Центральну Африку, здійснив плавання річкою Замбезі, відкрив водоспад Вікторія, перетнув пустелю Калахарі.

Завдання на вибір трьох правильних відповідей з семи запропонованих.

Укажіть три країни Африки, що не мають виходу до моря:

1 Алжир

2 Судан

3 Нігер

4 Танзанія

5 Малі

6 Намібія

7 Ботсвана

II – В

Установіть відповідність між назвами та характеристиками географічних об'єктів Африки.

1. Ассаль	А. Найвищий водоспад Африки
2. Альмаді	Б. Озеро на північному сході Африки, найнижча висота над рівнем моря
3. Тібесті	В. Найвища відмітка Атлаських гір
4. Тугела	Г. Західний мис Африки
	Д. Нагір'я у внутрішніх районах Сахари

Завдання на вибір трьох правильних відповідей з семи запропонованих. Африка є найспекотнішим материком Землі. Оберіть три причини, якими це обумовлено:

1. Розташування материка переважно в жаркому тепловому поясі.
2. Обмежений вплив океанічних повітряних мас.
3. Вільне просування континентальних повітряних мас.
4. Розміщення високих гірських хребтів на шляху вологих пасатів.
5. Мусонна циркуляція.
6. Теплі течії з усіх боків материка.
7. Наявність області альпійської складчастості.

IV – рівень.

I - В

Географічна задача.

Обчисліть протяжність Африки за екватором (в км), якщо географічні координати західної та східної крайніх точок на екваторі відповідно 9° сх. д. та 43° сх. д.

Запитання.

Поясніть, чому поряд з океаном виникла пустеля Наміб?

II - В

Географічна задача.

Обчисліть температуру на вершині Кіліманджаро, якщо температура біля підніжжя $+ 25^{\circ}\text{C}$.

Запитання.

Які райони Африки мають найбільш сприятливі кліматичні умови для життя і господарської діяльності людини?